

vakblad voor
informatieprofessionals

01

Pilot met
erfgoedcollecties

Blockchain

02

Webarchivering
in tijden van
nepnieuws

**Post-truth
tijdperk**

03

Nieuwe generatie
aan het woord

**4 jonge
archivarissen**

04

Bronvermelding
in hoger onderwijs

**APA-
richtlijnen**



Amerikaans activisme
onder Trump
#LibrariesResist

Erfgoed - advies,
detachering & projecten

Reekx

Cultureel Erfgoed

Cultureel Erfgoed is van iedereen en
moet voor iedereen bereikbaar zijn.
Reekx registreert, ontsluit en
digitaliseert uiteenlopende collecties.



Meer weten?

070 - 300 06 84

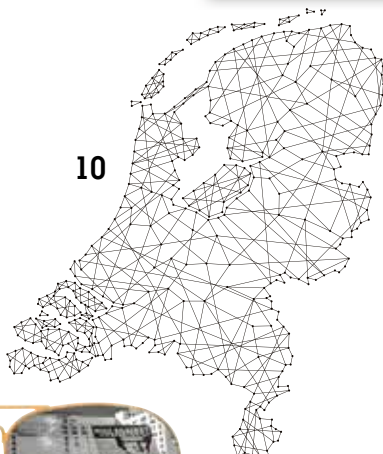
info@reekx.nl

www.reekx.nl

2017 05



10



16



24



35

10 Enno Meijers en Koen Hartog Blockchainpilot met erfgoedcollecties

Kunnen nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het gedistribueerde web bijdragen aan het beter vindbaar maken van onze erfgoedcollecties?

16 Marjo Bakker Amerikaans activisme onder Trump

Het activisme in Amerika herleeft onder president Trump, ook bij informatieprofessionals. #LibrariesResist!

20 Kees Teszelszky Het post-truth tijdperk

In het 'post-truth'-tijdperk worden feiten als meningen en meningen als feiten gepresenteerd. Hoe zijn de digitale bronnen van dit tijdperk veilig te stellen?

24 Ronald de Nijs en Evelien de Jonge 4 jonge archivariissen aan het woord

Jonge archiefprofessionals – min-30'ers werkzaam als archiefinspecteur of archivaris op strategisch en tactisch niveau – vertellen over hun toekomstdromen.

27 Klaas Jan Mollema MSc. Visualisatie van datastromen

In de vierde aflevering van zijn serie Big data gaat Klaas Jan Mollema in op datavisualisatie en de bijbehorende tools.

35 APA-richtlijnen uitgelegd

Onlangs verscheen de publicatie *De APA-richtlijnen uitgelegd: Een praktische handleiding voor bronvermelding in het hoger onderwijs*. In een Q&A licht Arjan Doolaar deze publicatie toe.

En verder

08 **Standplaats Londen** Waar staan de Nederlandse Collecties?

09 **Tof of sof** Apps in de bibliotheek

15 **Wisselcolumn** Marietje Schaake

22 **Boekbespreking** Een kamer gevuld met de mooiste boeken

30 **Reacties**

34 **Column** Geert-Jan van Bussel

36 **Juridische kwesties** Auteursrechten collectief goed geregeld

37 **Werkrituelen** Guy Lhoëst

38 **IPlingo** Soft data

38 **Lifhacking** Bladwijzertool Basket

39 **Column** Frank Huysmans



Een beeld
uit het
allereerste
fotoboek
(pagina 6)

Handige
bladwijzertool:
Basket
(pagina 38)



Guy Lhoëst
vertelt over
zijn werk-
rituelen
(pagina 37)



Dit is hét boek voor iedereen die
in bibliotheken geïnteresseerd is
(pagina 22)



Trump

Sinds zijn verkiezing tot president van de Verenigde Staten is Donald Trump dominant aanwezig in de internationale media. Nu prijkt hij ook op de cover van *IP*. Hij is de eerste politieke leider die die twijfelachtige eer krijgt, en dat is natuurlijk niet voor niets. Waar Obama in acht jaar tijd 277 decreten tekende (35 per jaar), vaardigde Trump er in zijn eerste 100 dagen al 32 uit. Een deel daarvan is zo controversieel dat het leidde tot een nieuwe bloeiperiode van activisme in de VS, ook onder informatieprofessionals. In het artikel 'Bad-Ass Librarians en Guerilla Archivists' brengt Marjo Bakker in kaart welke gevaren Amerikaanse bibliothecarissen en archivariissen zagen opdoemen en welke acties zij tot dusver ondernamen in een poging het tij te keren. Dat varieert van het veiligstellen van data die Trump het liefst vernietigd zou zien tot het zich opwerpen als betrouwbaar informatiebaken in de jungle van nepnieuws en alternatieve feiten.

Over die strijd tegen en de belangstelling voor nepnieuws schrijft Alexander Pleijter

ook. Hij ziet nieuwe samenwerkingsverbanden en initiatieven ontstaan en stelt vast dat alle ontwikkelingen inderdaad ook kansen bieden. Een kans bijvoorbeeld voor het onderwijs, mediatheken en bibliotheken om mensen mediawijzer te maken.

Verder schrijven Enno Meijers en Koen Hartog in dit nummer over de vraag of nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het gedistribueerde web kunnen bijdragen aan het beter vindbaar maken van onze erfgoedcollecties, onderzoekt Kees Teszelsky hoe digitale bronnen kunnen worden veiliggesteld in het Post-Truth tijdperk en komen vier jonge archivariissen aan het woord. Je zou het bijna opmerkelijk noemen dat die jonge archiefprofessionals niet repen over de puinhopen van vier maanden Trump maar bemoedigend is het wel: in een wereld waarin het informatievak zich geconfronteerd ziet met talloze uitdagingen en bedreigingen, is er ook nog plek voor toekomstdromen.

Edwin Mijsbergen

Wat houdt de overeenkomst in die de KB en auteursrechtorganisatie Stichting Lira onlangs sloten? (pagina 36)



Reageren?

Mail naar redactie@informatieprofessional.nl

COLOFON

IP is samen met InformatieProfessional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (21ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert Helmus, Frank Huysmans,
Dafne Jansen, Vincent Janssen, Alice de Jong,
Evelien de Jonge, Andrea Langendoen, Leen Liefsoens,
Edwin Mijsbergen, Paul Nieuwenhuysen,
Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem,
Eric Sieverts en Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl,
Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Marjo Bakker, Geert-Jan van Bussel, Elvira Caneda Cabrera, Jos Damen,
Koen Hartog, Marja Kingma, Enno Meijers, Klaas Jan Mollema MSc.,
Alexander Pleijter, Marietje Schaake, Raymond Snijders en Kees Teszelsky.
Afbeelding omslag: Ralwel / Shutterstock.com,
Joseph Sohm / Shutterstock.com; bewerking: Eric van den Berg

abbonementen

Voor abonnementsprijzen en andere informatie zie InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Rajin Roopram,
e-mail rajin.roopram@kbenp.nl, tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming tot publicatie
in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.



GO opleidingen

Cursusagenda september 2017

31/08	MAAK HET VINDBAAR!	GAAT ZEKER DOOR
31/08	OPLEIDING INFORMATIESPECIALIST	GAAT ZEKER DOOR
05/09	GO MEDIACOACH: MEDIAWIJSHEID 3	GAAT ZEKER DOOR
11/09	BASISOPLEIDING BIBLIOTHEKEN	
11/09	COLLECTIES OP ORDE	
12/09	GO MEDIACOACH: INNOVATIE 3	GAAT ZEKER DOOR
13/09	CYBER SECURITY	
15/09	ADVIESVAARDIGHEDEN	
19/09	GO MEDIACOACH: DIDACTIEK	GAAT ZEKER DOOR
20/09	ICT-ONTWIKKELINGEN	
20/09	PROJECTMATIG WERKEN	
27/09	INTERNET ZOEKTECHNIEKEN	

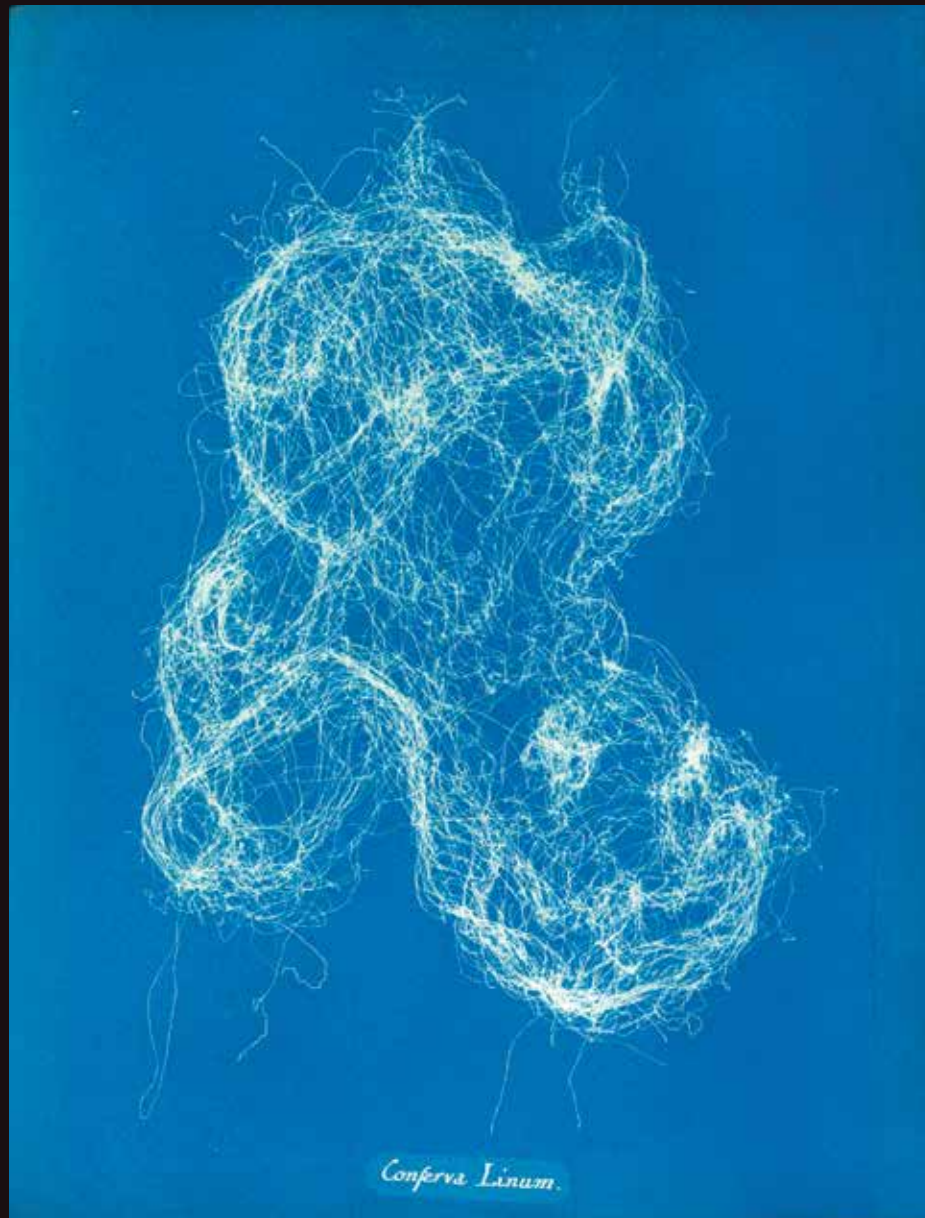
Photographs of British Algae

Het eerste fotoboek én ook nog eens gemaakt door de eerste vrouwelijke fotograaf. Het Rijksmuseum in Amsterdam kon zijn geluk niet op toen dit boek van de Engelse botanist Anna Atkins (1799-1871) op de markt verscheen. Het museum was zelfs bereid een ruime vier ton neer te tellen voor het fotoalbum uit 1843. Een eerste blik op *Photographs of British Algae* maakt meteen duidelijk dat het iedere euro waard is.

De 307 afbeeldingen in het album lijken op abstracte kunstwerken; mysterieuze witte lijnen op een strak, modern, blauw vlak. Het zijn echter cyanotypiën

van Britse zeewiersoorten. Door het wier op lichtgevoelig papier te leggen en deze vervolgens in de zon te plaatsen, maakte Atkins deze fascinerende blauwdrukken. Het blootgestelde papier kreeg door een chemische reactie met het zonlicht een cyaanblauwe tint, terwijl het wier een wit silhouet achterliet. Slechts zeventien exemplaren werden ooit geproduceerd van *Photographs of British Algae*. Ieder boek werd zelfgemaakt door Atkins in de periode 1843-1853 en is hierdoor uniek. Vanaf 17 juni is het fotoalbum te bewonderen in de tentoonstelling *New Realities* in het Rijksmuseum. (Vincent Janssen) <

Anna Atkins





STANDPLAATS LONDEN

Door: Marja Kingma

Waar staan de Nederlandse Collecties?

De vraag uit de titel krijg ik regelmatig voorgelegd door Nederlanders en Vlamingen die de British Library bezoeken. En of ze die verzameling uitgaven kunnen inkijken. Helaas is het antwoord altijd: 'Nee, dat is niet mogelijk, want al onze collecties staan verspreid door onze magazijnen'. Een opstelling in de British Library naar taal of land is logistiek gezien ondoenlijk.

Ik begrijp heel goed dat gebruikers verwachten dat er ergens een collectie Nederlandse werken staat, want de term wekt die indruk. Bovendien zijn er bibliotheken die wel zo'n collectie op één plek hebben staan, zoals de Elsevier Library van University College London.

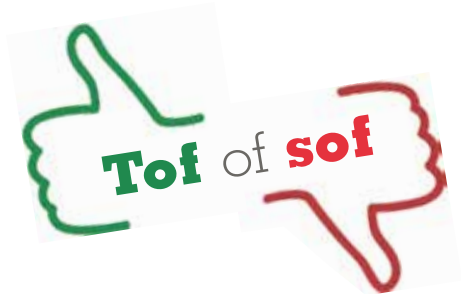
Toch is er genoeg te zien in ons gebouw. Van de zestien collectiestukken en kunstwerken in onze publieke ruimtes zijn er tien uit het Verenigd Koninkrijk, vijf uit de rest van de wereld en twee uit Nederland. Net voor de ingang naar de Maps-leeszaal staat *De Klencke Atlas* uit 1660. 350 jaar lang is dit het grootste boek in het Verenigd Koninkrijk geweest, tot de publicatie van de *Earth Platinium-atlas* door Millenium House in 2012. *De Klencke Atlas* meet 1,80 bij 1,20 meter (gesloten) en bestaat uit 41 wandkaarten, waarvan sommige uniek. Sinds kort is de digitale versie te bewonderen op het web.

Pal naast de ingang van ons Learning Centre, Lower Ground Floor, is Anne Frank vereerd met een bronzen beeldje. *The Triumph of the Spirit*, van beeldhouwster Doreen Kern, werd in 2012 aangeboden aan de bibliotheek door het echtpaar Sherrington, ter gelegenheid van het 70ste geboortjaar van Anne.

Meer Nederlands en Vlaams materiaal is te bewonderen in onze Treasures Gallery, waar zo'n tweehonderd boeken, kaarten, partituren, handschriften en prenten te zien zijn. Het overgrote deel daarvan is Engels, maar in de kaartenvitrine zijn twee van de negen kaarten van Nederlandse makelij, namelijk een 16e-eeuwse kaart van Amsterdam en een aquarel uit 1748. Andere Nederlandse schatten zijn een 16e-eeuws handschrift, een Armeense Bijbel uit 1666 en een 17e-eeuwse zilveren boekband.

Ook digitaal zijn de Lage Landen goed vertegenwoordigd. Van de 35 *Virtual Books* in de Online Gallery zijn er drie uit Nederland en Vlaanderen; *Dutch Baroque Gardens*, *First Atlas of Europe* en *Flemish Masters in Miniature*. Al met al toch geen gekke score voor de Lage Landen. <

Marja Kingma (@marjakingma) is curator Germanic Studies bij de British Library.



Apps in de bibliotheek

Jos Damen bekijkt nieuwe ontwikkelingen op informatiegebied en geeft een beargumenteerd waardeoordeel. De lezer krijgt afwisselend een tof initiatief of een sof voorgeschoteld. Deze keer: het nut van bibliotheek-apps.

Door: Jos Damen

Een app (kort voor mobiele applicatie) is een softwaretoepassing die geschikt is voor een slimme telefoon. Apps leiden je snel en op een aparte manier door websites heen, en zorgen voor een presentatie die geschikt is voor een klein scherm, zodat je als klant vindt wat je zoekt. Van de meeste apps is ook een versie als gewone website, maar de app zorgt enerzijds voor gebruikersgemak en goed beeld, en anderzijds voor snelheid. In feite zorgt een app ervoor dat je geen aparte software hoeft te downloaden en maakt-ie een browser praktisch overbodig.

Dat zie je als je bekijkt wat mensen om je heen met hun mobiel doen: filmpjes en foto's kijken (Instagram en YouTube), kletsen en contacten onderhouden (Facebook, WhatsApp – waarschijnlijk de meest populaire apps) en informatie opzoeken (Wikipedia, zoekmachines, bankinformatie, NS Reisplanner). Bij dat laatste kan de bibliotheek natuurlijk aanhaken en informatiediensten aanbieden aan haar gebruikers.

'De collecties toegankelijk via een app: dat klinkt logisch, maar is niet gemakkelijk'



In de praktijk gebeurt dat ook, maar niet altijd heel innovatief en soms zelfs op een onhandige manier. Toch zijn er diverse bibliotheektoepassingen die via apps lopen.

Toepassingen

Makkelijk en effectief: apps met informatie over de bibliotheek zelf: openingstijden, aantallen niet-bezette studieplaatsen, uitleningen, contact. Dat laatste gaat soms over in interactie: zo zijn er apps om kinderen te leren lezen via zoekspelletjes. Verlengen van boeken is hier een handige toepassing (nu nog de alerts als je boeken bijna te laat zijn). Diverse van deze toepassingen zitten ook in de apps 'de Bibliotheek' en Bibliotheek-WISE.

Catalogus inbouwen

De collecties toegankelijk via een app: dat klinkt logisch, maar is niet gemakkelijk. Vaak proberen de ontwerpers de standaardcatalogus om te bouwen. Even vaak werkt dat niet, zeker niet met de tegenwoordige universitaire gigacatalogi waar een paar miljoen boeken en artikelen in zitten. De meeste gebruikers vinden die, zoals een student uit Groningen me onlangs meldde, 'zo gebruiksonvriendelijk dat je om filterend te selecteren echt het hele oppervlak van je laptopscherm nodig hebt'. De catalogus-apps van de openbare bibliotheken scoren ook niet echt hoog: 'de Bibliotheek' en Bibliotheek-WISE halen nog geen 3 sterren (op een schaal van 5).

Sneller gaat de directe toegang tot de inhoud, met e-books. Niet verwonderlijk is de app voor de e-books populair (www.bibliotheek.nl/e-books.html, 'duizenden e-books', 'ook voor je lijst') en natuurlijk ook de 'luisterbieb' en de vakantiebieb-app (www.vakantiebieb.nl; klein maar toegepast assortiment, alleen van juni t/m augustus).

Alwetende raadgever

Diensten als Google Scholar, ResearchGate en bol.com houden gebruikers wortels voor. Ze spelen de alwetende raadgever die tips geeft. Ze sturen alerts als iemand je artikel leest of citeert, en melden dat er iets interessants voor je te lezen en te koop is, op basis van het zelf opgegeven profiel of eerdere zoekacties. Dat aanprijzen werkt. Aan de slag dus: ontwikkel de Bibliotheektip App. <

Jos Damen is hoofd bibliotheek & ICT van het Afrika-Studiecentrum, Universiteit Leiden.

'Diensten als Google Scholar, ResearchGate en bol.com houden gebruikers wortels voor'

Een blockchainpilot met erfgoedcollecties

Kunnen nieuwe ontwikkelingen op het gebied van het gedistribueerde web bijdragen aan het beter vindbaar maken van informatie over 'onze' erfgoedcollecties? Deze vraag stond centraal in een pilotproject in het kader van het Netwerk Digitaal Erfgoed en het programma van blockchainpilots bij de overheid.

Door: Enno Meijers

Naar schatting bestaat de erfgoedsector in Nederland uit zo'n 1500 verschillende instellingen. Vele daarvan beheren informatie over erfgoedcollecties en bieden dit in digitale vorm aan op internet. In de praktijk blijkt het echter erg lastig voor mensen en zoekmachines om de weg te vinden via de vele digitale loketten waar deze informatie beschikbaar is. Uiteindelijk blijft daardoor het rendement te laag op de inspanningen die de instellingen en hun subsidieverstrekkers leveren om maatschappelijke waarde te creëren. Om deze reden hebben het ministerie van OCW en de grote landelijke erfgoedinstellingen in 2015 het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) opgericht. NDE is een samenwerkingsverband dat zich richt op het beter zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maken van de digitale informatie die door de erfgoedinstellingen wordt beheerd.

Begin 2017 heeft NDE deelgenomen aan het programma

voor de 'blockchainpilots bij de overheid' (zie kader). Hierbij is onderzocht op welke manier dit soort nieuwe technologieën een bijdrage kunnen leveren aan het beter bruikbaar en zichtbaar maken van erfgoedinformatie. In de visie van het (semantische) web zou het online publiceren van informatie op basis van linked data-principes voldoende moeten zijn om informatie deelbaar en vindbaar te maken

voor iedereen. In de praktijk blijkt de technologie echter nog altijd te ontbreken om dit ideaal te realiseren. Er zijn nog altijd centrale systemen nodig om in-

formatie samen te brengen en bruikbaar te maken; dit is ook de huidige praktijk in de erfgoedsector.

De pilot

In de NDE-blockchainpilot is verkend of het mogelijk is om met nieuwe technologie informatie direct bij de bron eenvoudiger vindbaar en bruikbaar te maken door deze als linked data in een gedistribueerd netwerk te publiceren. De keuze

voor linked data is belangrijk voor het goed kunnen integreren van data uit verschillende bronnen.

Als concrete toepassing in de pilot is gekozen voor de Media-chain-software. Deze software is sinds begin 2016 beschikbaar en is ontwikkeld door de startup Media-chain Labs. Met deze software is het mogelijk om informatie gedistribueerd in het web op te slaan, voorzien van een 'digitaal watermerk' dat is gebaseerd op blockchaintechnologie. Het doel van de ontwikkelaars is om hiermee een open infrastructuur te bieden waarin leveranciers van content direct hun informatie kunnen publiceren en waarna het direct beschikbaar is voor afnemers. Dankzij de gedistribueerde opslag is de informatie niet meer afhankelijk van de beschikbaarheid van een specifieke server of website. In een gedistribueerd netwerk vormen de deelnemers namelijk zelf gezamenlijk de gedeelde infrastructuur. De opgeslagen gegevens worden via blockchaintechnologie gekoppeld aan de identiteit



'Is het mogelijk om met de blockchain informatie direct bij de bron eenvoudiger vindbaar en bruikbaar te maken door deze als linked data in een gedistribueerd netwerk te publiceren?'

van de afzender die wereldwijd uniek en door iedereen te verifiëren is.

Te vroeg

Ondanks het grote enthousiasme van de ontwikkelaars en het hoge tempo waarmee de Mediachain-oplossing werd doorontwikkeld, bleek dat het nog te vroeg was om deze oplossing voor NDE toe te passen. Het potentieel van het platform was overigens interessant genoeg voor Spotify om de ontwikkelaars in mei 2017 in dienst te nemen. De Mediachain-software gaat nu verder als een open source-project.

Met name het ontbreken van de mogelijkheid om via een gedistribueerd netwerk met linked data te werken was een belangrijke tekortkoming voor inzet in NDE. De mogelijkheid om gegevens te voorzien van een digitaal watermerk op basis van de blockchaintechnologie biedt wel interessante perspectieven voor het borgen van de herkomst en authenticiteit van gegevens.

Use cases

NDE probeert de ontwikkeling van dit soort nieuwe toepassingen te stimuleren door concrete use cases uit de praktijk van erfgoedinstellingen aan ontwikkelaars voor te leggen. Zo is via deze pilot contact gelegd met ontwikkelaars van IPFS (een technologie voor gedistribueerde opslag in het web). Samen met andere 'pioniers uit de LAM-community' worden periodiek ervaring en ideeën uitgewisseld. Wie wil daarbij wil aanhaken is overigens van harte welkom (zie <https://discuss.ipfs.io> voor meer informatie). <

* Zie ook mijn artikel over het gedistribueerde web en IPFS in IP 1 / 2017.

Enno Meijers (enno.meijers@kb.nl) is informatiemanager bij de Koninklijke Bibliotheek.

Lessons learned blockchainpilots bij de overheid

Sinds mei 2016 doen overheidsorganisaties mee aan blockchainpilots. Wat zijn de voorlopige lessons learned?

Door: Koen Hartog

In de eerste helft van 2016 kwamen diverse topmanagers binnen de rijksoverheid tot de conclusie dat de enige manier om echt te leren wat blockchain kan betekenen voor hun organisaties was om ermee aan de slag te gaan. In mei 2016 startten de eerste pilotronden waaraan voornamelijk organisaties meededen die behoren tot de rijksoverheid. Het Netwerk Digitaal Erfgoed hoorde ook bij deze eerste groep waarmee we gezamenlijk het pilottraject vormgaven.

Meerdere doeleinden

In kort tijdsbestek ervaring opdoen en kennis opbouwen, daar draait het om tijdens de pilots. Per deelnemende organisatie wordt een use case van een dienst of proces via de blockchain opgesteld. Met een use case bedoelen we dat we een idee uitwerken tot een *pitch deck*, waarmee we kunnen laten zien hoe de betreffende overheidsdienst middels het gebruik van de blockchain efficiënter en beter ingericht kan worden. Of misschien zelfs op geheel andere wijze kan worden vormgegeven. Specifiek leveren de pilots het volgende op voor deelnemende organisaties:

- > intern meer kennis en draagvlak met betrekking tot de concrete mogelijkheden van de blockchain;
- > het kunnen meekijken met andere pilots om zo sneller inzicht te krijgen in de beste toepassingen van de blockchain voor de overheid;
- > een uitgewerkte use case;
- > een nationaal en internationaal netwerk met de beste blockchainexperts;
- > een goede indicatie van de kosten als de use case wordt vertaald naar een prototype.

Resultaten

Pilotronden 1 (mei - november 2016) en 2 (december 2016 - april 2017) zijn inmiddels afgerond en leverden in totaal 27 use cases op. Blockchain biedt veel mogelijkheden voor de Nederlandse overheid om complexe processen te vereenvoudigen en efficiënter te maken en om burgers meer regie te geven over hun data. De uitgewerkte use cases zijn te vinden op www.blockchainpilots.nl. Elk van de pilots is de moeite

waard om te bestuderen; ik zal er enkele uitlichten waarbij na afronding van de pilotfase veel meters zijn gemaakt.

Een veilige, betrouwbare digitale identiteit is belangrijk voor veel blockchainprocessen; zekerheid over de identiteit van personen die een bepaalde handeling verrichten, bijvoorbeeld bij de transactie van het eigendom van onroerend goed, is cruciaal. De Rijksdienst voor Identiteitsgegevens richtte zich op dit onderwerp tijdens hun pilot. De sindsdien gelanceerde Nationale Blockchain Coalitie heeft van de ontwikkeling van de digitale identiteit een absolute prioriteit gemaakt. Het Zorginstituut Nederland ontwikkelde een use case en een werkend prototype van een blockchain gedreven Zorglog (overzicht van interacties van zorgverleners met een cliënt/patiënt); dit idee werd recentelijk genomineerd voor de Computable Awards 2017.

De Inspectie Leefomgeving en Transport (ministerie van Infrastructuur en Milieu) deed aan de eerste twee pilotronden mee en verwacht binnenkort haar blockchainteopassing voor het administratieve proces rondom het vervoer van gevaarlijke stoffen te presenteren. Ook het ministerie van Financiën toonde ambitie en maakte samen met ING een blockchainapplicatie om het proces van het schatkistbankieren aanzienlijk te vereenvoudigen.

Pilotoverstijgende ontwikkelingen

Naast de oprichting van de Nationale Blockchain Coalitie is ook de oprichting van het platform Discipl door het ICTU het vermelden waard. ICTU zorgt ervoor dat de code en standaarden van voor overheidsorganisaties ontwikkelde applicaties open zijn en blijven, zodat innovatie en samenwerking optimaal kan worden gefaciliteerd. *Last but not least*, naast de derde nationale pilotronde (start in de zomer van 2017) wordt ook de eerste internationale pilotronde gelanceerd. Blockchaininnovatie stopt niet bij de grens en er is veel belangstelling in andere landen om samen met Nederlandse overheidsorganisaties initiatieven op te starten. <

Koen Hartog begeleidt samen met Marloes Pomp de blockchainpilots voor overheidsorganisaties. Meer informatie: www.blockchainpilots.nl.

Stichting VOGIN wil innovatie stimuleren



Erwin la Roi

Stichting VOGIN wil als een 'agentschap voor fondsen' partijen vinden die innovatieve producten voor de informatiegemeenschap kunnen ontwikkelen.

Voorzitter Erwin la Roi vertelt.

Door: de redactie

CAls stichting VOGIN hebben we de ambitie om ons sterker in te gaan zetten voor de informatiegemeenschap en -industrie. De definiëring van die gemeenschap/industrie wordt steeds breder – en is ook aan verandering onderhevig. In elk geval scharen we de bibliotheek- en archiefwereld hieronder, maar we willen ook gereedschappen ontwikkelen voor bijvoorbeeld onderzoeksjournalistiek en burgeronderzoekers.

Vanuit ons VOGIN Fonds ondersteunen we al verschillende jaren initiatieven die ons vakgebied een stap verder kunnen brengen. Dat doen we met relatief kleine bedragen – maximaal een paar duizend euro – want ons eigen kapitaal is bescheiden. Maar als je een jaar met een project bezig bent, is een paar duizend euro snel opgesoupeerd. Grote projecten kunnen we niet zelfstandig ondersteunen, daarom wil VOGIN het "agentschap" worden van een aantal fondsen. Het GO Fonds heeft toegezegd kansrijke projecten financieel te gaan ondersteunen en we zijn met een tweede fonds in gesprek. Wij zoeken en begeleiden actief de projecten zodat er veel meer op kwaliteit en impact

kan worden gestuurd. In de huidige werkwijze was de aanpak te versnipperd en vond er weinig sturing en monitoring plaats.

We hopen dit jaar zo'n twee projecten te initiëren. Die projecten kunnen liggen op het terrein van search en information retrieval en kunnen uitmonden in bijvoorbeeld een app of een educatieve omgeving, zolang het maar in het brede informatiedomein past. De financiële bijdrage – die in de tienduizenden euro's kan lopen – dient om juist die projecten mogelijk te maken die anders niet zouden plaatsvinden.

Op dit moment wordt in kaart gebracht hoe we het beste in contact kunnen komen met mensen die hoogwaardige innovatieve ideeën hebben. We richten ons vooral op incubators binnen universiteiten: afdelingen die studenten enthousiasmeren en ondersteunen bij het realiseren van ideeën en die vervolgens naar de markt brengen. Bij deze groep is het gebruik en de inzet van data en informatie "hot", ook al hebben ze geen informatieachtergrond. Na de zomer gaan we bij die partijen langs. We maken er een roadshow van.

Strijden tegen

In de strijd tegen nepnieuws ontstaan allerlei nieuwe samenwerkingsverbanden en initiatieven. Alexander Pleijter zet ze op een rij.

Door: Alexander Pleijter

Op 4 december 2016 rijdt Edgar Maddison Welch naar pizzeria Comet Ping Pong in Washington. In zijn pick-up ligt een geweer. Als hij arriveert, stapt hij uit en loopt het restaurant binnen. Daar lost hij drie schoten.

Zijn motief is niet een zakelijk geschil. Ook niet een ruzie in de relationele sfeer. De aanleiding voor zijn daad is het nieuws dat presidentskandidaat Hillary Clinton betrokken is bij een pedofielen-netwerk dat opereert vanuit de kelder van het pizzeria-restaurant. Nieuws dat zich razendsnel heeft verspreid via Reddit, 4Chan, Twitter en Facebook. Nieuws dat verzonnen is. Gefabriceerd. Nep.

Deze schietpartij is de apotheose van een stroom aan nepnieuws dat de Amerikaanse presidentsverkiezing domineerde. Neem ook het nieuws dat de paus zich uitsprak als supporter van Donald Trump. Door velen gedeeld op sociale media. Maar niet waar. Nep. Nepnieuws is zo een maatschappelijk issue geworden. Niet alleen in de VS, maar ook in de rest van de wereld. Her en der ontstaan initiatieven om de plaag van nepnieuws te bestrijden. Initiatieven van factcheckers, technologiebedrijven, wetenschappers en overheden.

Factcheckers

Door de aandacht voor nepnieuws staan factcheckers opeens in de spotlights. Maar nieuw zijn ze niet. Wat wel nieuw is zijn de samenwer-

kingsverbanden die tussen factcheckers ontstaan. In Frankrijk sloegen liefst zeventien media-partijen de handen ineen voor de website CrossCheck, waar kiezers tijdens de verkiezingscampagne dubieuze claims en nieuwsberichten konden melden, die vervolgens door factcheckers vakkundig werden geverifieerd. Hetzelfde gebeurde in Noorwegen, waar de twee grootste kranten en de publieke omroep gezamenlijk begonnen met de website Faktisk. De site is bedoeld als permanente nationale factcheck, met het oog op de parlementsverkiezingen in september.

Technologiebedrijven

Facebook kreeg het flink voor de kiezen in de discussies over nepnieuws. Want het was dankzij Facebook dat verzonnen berichten zich zo razendsnel konden verspreiden. Lange tijd is het verweer van CEO Mark Zuckerberg dat Facebook geen mediabedrijf is, maar een technologiebedrijf dat slechts de verspreiding van informatie faciliteert. Als hij na de Amerikaanse presidentsverkiezingen in november 2016 tijdens een interview de vraag krijgt of het nepnieuws dat op Facebook circuleert de oorzaak is van de verkiezing van Trump, houdt hij de boot af: 'Personally I think the idea that fake news on Facebook ... influenced the election in any way is a pretty crazy idea.'

Maar in februari 2017 maakt hij een ommekeer in een ma-

nepnieuws

nifest dat hij op zijn Facebook-pagina publiceert. Hij erkent in bedekte termen dat nepnieuws op Facebook een probleem is en dat maatregelen nodig zijn. Die maatregelen komen er. Het bedrijf kondigt – net als Google – aan dat websites die nepnieuws publiceren niet langer in aanmerking komen voor deelname aan het advertentieprogramma van het bedrijf.

Volgende stap van Facebook

Een volgende opmerkelijke stap is de samenwerking met factcheckers. Facebook klopt aan bij mediaorganisaties en factcheckorganisaties met de vraag om nepnieuws te ontmaskeren. Om te beginnen in Amerika, waar onder meer persbureau AP en de factcheckorganisaties Snopes, PolitiFact en Factcheck.org het experiment aangaan.

Gebruikers kunnen een bericht waarvan ze vermoeden dat het niet in de haak is, markeren als 'nepnieuws'. Als voldoende mensen dit doen, komt het bericht in een dashboard waartoe de factcheckers toegang hebben, zodat ze aan de slag kunnen met het controleren van de juistheid van het bericht. Op het moment dat twee factcheckpartijen in het dashboard aangeven dat een bericht niet klopt, verschijnt op Facebook een waarschuwing als het bericht in iemands timeline opduikt: 'Dit bericht wordt in twijfel getrokken door factcheckers.' Vervolgens kunnen mensen doorklikken naar de site van die factcheckers om te lezen wat er niet klopt. Ook zal het bericht met nepnieuws lager in de timeline van Facebookgebruikers verschijnen.

Na Amerika volgen soortgelijke

experimenten in Duitsland (met Correctiv), Frankrijk (AFP, Le Monde, Libération) en Nederland (NU.nl en Nieuwscheckers van de Universiteit Leiden). Wat begint als een proef waaraan factcheckers gratis meedoen, lijkt een serieus initiatief te worden als Facebook in april aankondigt met een financiële vergoeding over de brug te komen.

Adverteren in kranten

Een ander opmerkelijk initiatief is dat Facebook advertenties in Britse kranten publiceert om mensen weerbaar te maken tegen nepnieuws. Het bedrijf legt in deze advertenties uit hoe mensen zelf kunnen controleren of nieuws wel of niet klopt. Ook Google kondigt maatregelen aan tegen nepnieuws en misinformatie. Het bedrijf lag al vaker onder vuur omdat onbetrouwbare websites regelmatig hoog in de zoekresultaten van de zoekmachine verschijnen. Google kondigt daarom aan meer zijn best te doen om prioriteit te geven aan betrouwbare websites. En ook Google komt op de proppen met een samenwerking met factcheckers. Wel in een andere vorm dan Face-

book. Namelijk door factchecks van organisaties die Google als betrouwbaar aanmerkt, hoog in de zoekresultaten te tonen. En ook duidelijk te presenteren als factchecks.

Wetenschappers

Ook wetenschappers en technici zien een uitdaging in nepnieuws. Zij doen een duet in het zakje door bijvoorbeeld systemen of tools te ontwikkelen die helpen met de opsporing van nepnieuws. Trendolizer en CrowdTangle zijn daar voorbeelden van. De tools signaleren bijvoorbeeld in een vroegtijdig stadium welke berichten trending worden. Nieuws dat plotsklaps heel populair wordt zou nep kunnen zijn. Veel nepnieuws is namelijk sensationeel van toon en inhoud, zodat mensen het veelvuldig gaan delen op sociale media. Dit soort tools zijn daarmee nuttige hulpmiddelen voor factcheckers die kunnen anticiperen op nepnieuws dat zich snel dreigt te verspreiden. Wetenschappers werken ook aan andere manieren om nepnieuws op te sporen. Bijvoorbeeld door de linguïstische kenmerken van nepnieuwsberichten te analyseren. Als daar patronen uit komen, wordt het mogelijk om volautomatisch verzonden nieuws te detecteren dat circuleert op internet.

Overheden

Uiteraard klinkt ook al snel de roep dat de overheid moet ingrijpen. Het fabriceren en verspreiden van nepnieuws moet verboden worden, menen sommigen. Aan die wens lijkt Duitsland te voldoen als media melden dat een nieuwe wet in de maak is, die technologiebedrijven als Twitter en Facebook verplicht om nepnieuws snel van hun platform te verwijderen, op straffe van een forse boete maximaal 50 miljoen euro. Een echte wet tegen nepnieuws is het echter niet, het gaat om het bestrijden van strafbare zaken als haatzaaien, smaad, laster en racisme. Een overheid die gaat bepalen welk nieuws wel of niet nep is, druist ook wel erg in tegen de persvrijheid.

Digitale geletterdheid

Al deze maatregelen en initiatieven zijn de moeite waard, maar wat uiteindelijk echt telt is mensen weerbaar maken tegen nepnieuws. En dat is misschien wel het goede nieuws van de nepnieuwshype: dat er ook weer volop aandacht is voor de noodzaak van digitale geletterdheid. Recent onderzoek van de Amerikaanse Stanford University liet zien dat tachtig procent van de pubers het verschil tussen een nieuwsbericht en een advertorial niet zag. Volgens een studie door het Pew Research Center in december 2016, heeft bijna een op de vier Amerikanen wel eens nepnieuws gedeeld op Facebook. Voor scholen en bibliotheken is er dus nog genoeg werk aan de winkel om mensen mediawijs te maken. <

Alexander Pleijter is docent internetjournalistiek aan de opleiding Journalistiek en Nieuwe Media van de Universiteit Leiden. Ook is hij coördinator van Nieuwscheckers, het factcheckinitiatief dat verbonden is aan deze opleiding.





Global Connections

In de rubriek Global Connections besteedt Elvira Caneda Cabrera aandacht aan een nieuw project van IFLA: Global Vision.

Door: Elvira Caneda Cabrera

Global Vision

Eerst een korte geschiedenis: IFLA (International Federation of Library Associations & Institutions) is in 1927 in Schotland opgericht, tijdens een conferentie van de British Library Association. De Britten traden op hun beurt in de voetsporen van hun Amerikaanse collega's, die een jaar eerder de American Library Association in het leven hadden geroepen. De samenwerking met andere instellingen en de organisatie van een internationale conferentie stonden direct boven aan de agenda, met als doel het promoten van de internationale samenwerking in het bibliotheekveld. Anno 2017 is dat doel ongewijzigd gebleven, maar de manier waarop IFLA deze samenwerking wil stimuleren en faciliteren reikt inmiddels verder dan alleen een jaarlijks congres.

Bruggen bouwen

Tijdens de laatste IFLA-conferentie in augustus 2016 in Columbus (VS) werd op initiatief van algemeen secretaris Gerald Leitner het programma *Global Vision* gepresenteerd. Dit programma heeft als voornaamste doel het wereldwijd zoeken naar *best practices* om zo een gezamenlijke visie op de toekomst van de bibliotheek vorm te geven. 'The challenges facing the library field from ever-increasing globalisation can only be met and overcome by



Op Instagram creëert IFLA een 'IFLA Global Vision buzz'

an inclusive, global response from a united library field,' aldus Leitner. 'Kennis en ervaringen delen met elkaar om gezamenlijk antwoord te geven op nieuwe vragen en uitdagingen. Dat is Global Vision,' zegt Erik Boekesteijn, die vanuit de Koninklijke Bibliotheek nauw betrokken is bij dit project in wording. 'Er is een enorme gedeelde drang en een gevoel van noodzaak om samen vooruit te denken. Echt een uniek momentum in de geschiedenis van bibliotheken.'

De eerste bijeenkomst vond in december 2016 in Nederland plaats. Toen heeft Boekesteijn samen met

collega-innovator Jasper Visser in Museum Meermanno een tweedaagse workshop georganiseerd voor bestuursleden van IFLA. Storytelling in de vorm van praktijkvoorbeelden speelde een grote rol. De workshop was de opmaat voor een grote bijeenkomst in Athene op 4 april jl., waarvan de twitteraars kennis konden nemen via #IfLaGlobalVision.

Praktijk

Mooie woorden, maar wat betekent Global Vision nu in de praktijk? De website globalvision.ifa.org werpt daar een licht op. Het project faciliteert de communicatie tussen

bibliotheken online via een mailinglist en social media-kanalen. Maar je kunt ook aangeven dat je een lokale bijeenkomst wilt faciliteren of zelf organiseren. IFLA biedt richtlijnen voor zo'n bijeenkomst en een 'communicatiepakket'. Het prikkelendst is dat de website ook interactieve elementen aan wil gaan bieden, zoals 'real time voting', zodat alle input die tijdens bijeenkomsten online en offline verzameld wordt, op de goede plek terechtkomt, en dat is uiteindelijk in het *Global Vision Report* dat begin 2018 verschijnt. In juni stonden al twee bijeenkomsten op het programma: een in Madrid (6-7 juni) en een in Buenos Aires (8-9 juni).

Een interessant initiatief.

We kennen allemaal de voorbeelden van een roadmap die in een ivoren toren wordt gemaakt en waar je op de werkvloer vervolgens weinig mee kunt doen. Maar door dit proces bottom-up en wereldwijd te laten plaatsvinden ontstaat hopelijk een breed gedragen visie die door de verhalen en voorbeelden uitnodigt om toegepast te worden in de dagelijkse praktijk. <

Met dank aan: Gerald Leitner, Erik Boekesteijn en Despina Gerasimidou

Elvira Caneda Cabrera is dienstcoördinator e-books bij de Koninklijke Bibliotheek.

Marietje Schaake

wissel COLUMN

Digitale kidnapping

Terwijl 'cybersecurity' een buzzword is, rust de veiligheid van de digitale samenleving op los zand. Dat wisten we eigenlijk al, maar die conclusie wordt na de inzet van de criminele 'Wanna-Cry'-worm dubbel onderstreept. Meer dan 300.000 computers in 150 landen werden aangetast door een digitale worm die de data van gebruikers gijzelde, versleutelde en pas vrijliet na betaling. Dokters moesten patiënten weigeren en operaties uitstellen in het Verenigd Koninkrijk, studenten in China konden niet meer online aan hun scripties werken en de productie van autobouwers Nissan en Renault lag stil. De economische impact is enorm. Veel slachtoffers van ransomware kiezen eieren voor hun geld en betalen liever, zeker als ze geen back-ups gemaakt hebben. Maar daardoor stimuleren ze onbedoeld cybercriminelen om steeds vaker aan digitale kidnapping te gaan doen. Is de schuldige voor deze vicieuze cirkel de NSA, die Microsoft niets liet weten toen het een lek vond in hun software? Is de schuldige de gebruiker, die geen beveiligingsupdate doorvoerde toen Microsoft dit lek twee maanden geleden dichtte? Of is Microsoft de schuldige, omdat het standaard geen beveiligingsupdates aanbiedt voor oude software? En dan hebben we het nog niet over een schimmige groep hackers die de digitale wapens van de NSA online smeedt waardoor ze toegankelijk werden voor iedereen.

Belangrijker dan een rondje zwartepieten is het zoeken naar oplossingen. Net zoals bij een grote griep epidemie kan iedereen



‘Het met opzet creëren van achterdeurtjes in software om het werk van politie en inlichtingendiensten makkelijker te maken kan als een boomerang tegen ons gebruikt worden’

Marietje Schaake is
Europarlementariër
voor D66 sinds 2009.

acties ondernemen om erger te voorkomen. We kunnen zelf voorzorgsmaatregelen nemen om anderen niet verder te besmetten. Maar er moeten ook genoeg vaccins beschikbaar zijn om de zieken te genezen.

Met de *Global Commission on the Stability of Cyberspace* denk ik samen

met anderen na over de regels waaraan overheden moeten voldoen om de veiligheid van het internet te garanderen. Wat kunnen we doen? Overheden en andere publieke instellingen moeten meer geld beschikbaar maken om software te updaten en te investeren in kritieke infrastructuur. Gebruikers moeten keer op keer herinnerd worden aan de gevaren van het openen van attachments, zeker van gebruikers die ze niet kennen. Softwareontwikkelaars moeten verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor de veiligheid van de producten die ze maken, of voor nalatigheid.

Meteen wordt ook weer duidelijk dat het met opzet creëren van achterdeurtjes in software om het werk van politie en inlichtingendiensten makkelijker te maken als een boomerang tegen ons kan gebruikt worden. Als de MIVD of de NSA zelf op een onbedoeld lek stuit, dan kan het twee dingen doen: het stiekem houden en zelf offensief gebruiken tegen bedreigingen voor de nationale veiligheid, bijvoorbeeld om een terreurverdachte te bespioneren. Of het kan de ontwikkelaar melden dat er een lek is, waarna die het lek kan dichten en de veiligheid van alle internetgebruikers verbetert. Er moet dan ook meer toezicht komen op hoe inlichtingendiensten deze afweging maken. Anders lopen we het risico dat de open samenleving zelf gegijzeld wordt. <

Amerikaans activisme onder Trump

Bad-Ass Librarians en Guerilla Archivists

In de eerste honderd dagen van Donald Trumps presidentschap vonden niet alleen in Amerikaanse steden maar ook wereldwijd massale protesten plaats tegen zijn uitspraken en voorgenomen beleid. Denk bijvoorbeeld aan de Women's March op 21 januari, de March for Science op 22 april, de People's Climate March op 29 april (dag 100) en op 3 juni de March for Truth. Het activisme in Amerika herleeft onder Trump, ook bij bibliothecarissen en andere informatieprofessionals. #LibrariesResist!



Foto: Joseph Sohm / Shutterstock.com

Marjo Bakker



Foto: George Eberhart / American Libraries magazine

Bibliothecarissen bereiden zich voor op de Women's March op 21 januari 2017



Foto: Geke van de Kamp

Bibliothecaris tijdens de Women's March op 21 januari 2017

Amerika telt zo'n 120.000 openbare, wetenschappelijke, speciale en schoolbibliotheken. Een groot deel van de bibliothecarissen aldaar komt in verzet tegen Trump. Een aantal van zijn maatregelen druist namelijk in tegen het wezenlijke van bibliotheken: toegang bieden tot alle informatie voor iedereen.

Matt Haugen, catalogiseerder bijzondere collecties bij Columbia University Libraries, is een spil in dit verzet. Eind januari 2017 zette hij op Twitter en Facebook LibrariesResist-accounts op met gelijknamige hashtags, evenals als een website waarop de verzetsliteratuur en actieplannen verzameld worden. Ook beroepsverenigingen als de American Library Association (ALA) en gelegenheidsformaties als de Concerned Archivist Alliance bieden statements en gereedschap. Hoe is het zover gekomen?

Nepnieuws

Bibliothecair activisme begon direct na de verkiezingen in november 2016 toen bleek dat nepnieuws en *alternative facts* een rol hadden gespeeld tijdens de campagne en bij de verkiezingen. Biblio-

theken wierpen zich op als hoeder van digitale geletterdheid en als baken in de strijd tegen desinformatie.

Schoolbibliotheken waren de eerste die zich als zodanig presenteerden met de promotie van goede bronnen en bijeenkomsten over kritisch denken. Andere bibliotheken volgden snel. Samen met bijvoorbeeld andere musea en archieven deden ze mee aan de #DayoffFacts, op 17 februari.

Op bibliotheekwebsites verschenen

'Amerikaanse bibliotheken zijn zich door Trumps retoriek en acties meer dan ooit bewust van hun rol in de samenleving en in een democratie'

handleidingen over hoe nepnieuws te herkennen ('How to Fact-Check like a Pro') en bibliotheken begon extra cursussen informatievaardigheden aan te bieden. Bij universiteitsbibliotheken gebeurde dat laatste ook in samenwerking met journalistieke opleidingen en raken bibliothecarissen zo betrokken bij de curriculumontwikkeling.

Hoewel bibliothecarissen benadrukken dat deze educatieve functie is wat de bibliotheek altijd al aanbiedt, lijken de informatievaardigheden van de bibliothecaris in deze tijd belangrijker dan ooit. De American Library Association (ALA) heeft het onderwerp opgenomen in haar Libraries Reform-campagne en adverteert met de slogan 'Because fake news has real consequences'.

Data redden

De eerste berichten over overheidsinstellingen, zoals de Environmental Protection Agency (EPA), die voortaan maar beperkt onderzoeksinformatie online mochten zetten, voedde de naar later bleek, terechte angst dat informatie uit het publieke domein zou verdwijnen. Onderzoekers en informatieprofessionals van de Universiteit van Pennsylvania startten in december 2016 daarom het Data Refuge-project. Hierbij worden kopieën van onder andere bedreigde klimaatinformatie van overheidswebsites op veiliger plaatsen opgeslagen. Denk bijvoorbeeld aan het Internet Archive, datarefuge.org en grote wetenschappelijke bibliotheken. In het hele land stellen zogenaamde 'guerilla archivists' tijdens Data Rescue Events de data veilig, ook onder de vlag van andere initiatieven als het Environmental Data & Governance Initiative (EDGI) en de Libraries+ Network (een consortium van wetenschappelijke bibliotheken, bibliotheekorganisaties en open data-communities).

Ook de vakverenigingen lieten hun stem horen. De Office of Intellectual Freedom van de ALA veroordeelde deze belemmering van het vrij uitwisselen van informatie en noemde het overheids censuur. De Association of College & Research Libraries (ACRL) liet weten zich ernstige zorgen te maken over de pogingen om zo wetenschappers het zwijgen op te leggen.

Inclusiviteit

Het verzet kwam echt op stoom nadat Trump op 27 januari twee presidentiële decreten had uitgevaardigd: met het ene decreet – een inreisverbod – zou immigratie uit zeven overwegend islamitische landen tijdelijk aan banden worden gelegd, met het andere zou er bezuinigd worden op subsidies aan zogenaamde 'sanctuary cities', steden die weigeren repressief op te treden tegen illegale inwoners.

Strengere veroordelingen van het inreisverbod door onder andere de ALA, de ACRL, de Association of Research Libraries (ARL) en de Society of American Archivists volgden. Zoals de ACRL het verwoordde: 'We oppose actions used to suppress free expression, academic freedom, and intellectual freedom in academe and condemn the use of intimidation, harassment, bans on entry to the United States from Muslim-majority countries, and violence as means with which to squelch free intellectual inquiry and expression'.

Maar misschien nog wel belangrijker was dat de afzonderlijke bibliotheken in actie kwamen; waarden als diversiteit, inclusiviteit en privacy waren in het geding. Bibliotheken kwamen op voor de 'new Americans' die veelvuldig bezoeker van hun instellingen zijn. Een aantal openbare bibliotheken gaf zichzelf het label 'sanctuary place': iedereen is daar veilig. Bekend werd de 'Libraries are for everyone'-poster gemaakt door Rebecca McCorkindale, bibliothecaris van de openbare bibliotheek in Gretna, Nebraska. De illustratie – in verschillende varianten en talen – werd al snel overal gebruikt, ook op T-shirts en buttons.

Bezuinigingen

De klap op de vuurpijl tot nu bleek de aankondiging half maart van de zogenaamde 'skinny budgets', begrotingsmaatregelen die Trump heeft ingediend bij het Congres. Deze treffen het Institute of Museum and Library Services (IMLS) dat op overheidsniveau openbare bibliotheken financiert en steunt met bijvoorbeeld ICT-programma's. Trump wil de IMLS, samen onder andere de National Endowment for the Arts, de

'Vakorganisaties als American Library Association, de Association of College & Research Libraries en de Society of American Archivists hebben het inreisverbod van Trump streng veroordeeld'

PROTESTEREN ÉN ARCHIVEREN

Informatieprofessionals liepen niet alleen mee tijdens de diverse protestmarsen maar deden tijdens en na afloop van de demonstraties ook aan collectievorming. Demonstranten werden geïnterviewd voor de oral history collecties, protestborden en -posters die na afloop bij het vuil stonden werden meegenomen voor de archiefcollecties. Demonstranten kunnen hun protestuitingen nog steeds doneren aan een archief of bibliotheek.



‘Voor bibliotheken zijn waarden als diversiteit, inclusiviteit en privacy in het geding’

National Endowment for the Humanities en de Corporation for Public Broadcasting, opheffen. Men vreest dat hierdoor de culturele infrastructuur danig zal veranderen omdat deze instellingen een belangrijke rol spelen in de culturele economie van Amerika. Bovendien krijgen de Library Service and Technology Act (LSTA) en de Innovative Approaches to Literacy (IAL)-programma's te maken met forse bezuinigingen. Dit scheelt de bibliotheken honderden miljoenen dollars.

De hashtag #SaveIMLS was snel geboren en wordt gepromoot door de ALA in de 'Fight for Libraries!'-campagne om de protesten tegen de voorgenomen bezuinigingen te kanaliseren. Ivanka Trump kreeg met de hashtag de wind

van voren toen zij tijdens National Library Week (9-15 april) tweette dat 'we honor our libraries and librarians for opening our eyes to the world of knowledge, learning and reading!'; de bibliotheekgemeenschap wees haar fijntjes op de voorgenomen bezuinigingsmaatregelen van haar vader. De ALA biedt op haar website ook 'talking points' aan: standaardteksten voor e-mails of telefoongesprekken om te gebruiken als je politici wilt benaderen.

Wetenschappelijke bibliotheken

IP vroeg in maart aan twee directeurs van universiteitsbibliotheken hoe zij omgaan met de maatregelen van de

GESCHIEDENIS VAN BIBLIOTHECAIR ACTIVISME

Bij Amerikaanse bibliothecarissen lijkt het activisme in de genen te zitten. Met de Library Bill of Rights (1939, updates in 1944, 1948, 1961, 1967, 1980 en 1996) in de hand werd geprotesteerd tegen overheidsmaatregelen die ingingen tegen de idealen van vrije toegang tot informatie voor

iedereen. In de jaren vijftig werden door de Amerikaanse overheid uit angst voor het communisme bepaalde boeken (waaronder J.D. Salinger's *The Catcher in the Rye*) in de ban gedaan. Als reactie op deze overheidscensuur stelden bibliothecarissen samen met uitgevers een *Freedom to read statement* (1953) op waarvan de eerste zin luidt: 'The freedom to read is essential to our democracy'.

Begin jaren zestig namen de bibliotheken positie tegen racisme door de Library Bill of Rights aan te scherpen met de bepaling dat 'the rights of an individual to the use of a library should

not be denied or abridged because of his race, religion, national origins or legal views' (1961). Een meer recente overheidsmaatregel waartegen bibliotheken in actie kwamen was de Patriot Act (2001), ingesteld na de aanslagen van 9/11. Omwille van de bestrijding van

lichten; dit stond lijnrecht tegenover het recht op privacy waar bibliotheken voor staan. Bibliotheken weigerden en hingen posters op met teksten als 'The FBI hasn't been here (watch very closely for the removal of this sign)'. Een rechtszaak aangespannen door vier bibliothecarissen maakte

in 2006 een einde aan de geheimhoudingsbepaling. In 2015 volgde uiteindelijk de nietigverklaring van onder andere Sectie 215; de Patriot Act als zodanig geldt nog steeds. Onder Obama stokte het activisme, hoewel ook hij de Patriot Act niet afschafte - en daarmee de privacy van (ook niet-Amerikaanse) burgers nog steeds in het geding is. Obama won de bibliotheekgemeenschap echter voor zich door zich fervent boekenlezer te tonen. Bovendien stelde hij in 2016 de als kritisch bekendstaande Carla Hayden aan als eerste vrouwelijke en Afro-Amerikaanse bibliothecaris van de Library of Congress.

Q. How can you tell when the FBI has been in your library?

A. You can't.

The "Patriot" Act makes it illegal for us to tell you if our computers are monitored: be aware!

terrorisme werden bibliotheken geacht gegevens van bibliotheekgebruikers aan de FBI te overhandigen (volgens Sectie 215 van de Act, de zogenaamde 'Library records provision') en daarover de bibliotheekbezoekers niet in te

schap echter voor zich door zich fervent boekenlezer te tonen. Bovendien stelde hij in 2016 de als kritisch bekendstaande Carla Hayden aan als eerste vrouwelijke en Afro-Amerikaanse bibliothecaris van de Library of Congress.

regering-Trump: Chris Bourg (MIT – Massachusetts Institute of Technology – Libraries, Cambridge) en Scott Walter (DePaul University, Chicago). Beiden tonen zich bezorgd maar ook strijdbaar. Zorgen zijn er over diversiteit zowel bij bibliotheekgebruikers als bij bibliotheekmedewerkers. Chris Bourg zegt dat ‘while libraries and those of us who work in them seek to be inclusive, welcoming, empowering places for students and other community members; we ourselves are also affected by the current political climate [...] as this administration seeks to dismantle progress in women’s rights, LGBTQ rights, immigration reform, racial justice, etc.’

In een officiële verklaring op de website van MIT zegt Bourg over het inreisverbod: ‘President Trump’s discriminatory executive order is antithetical to the core values of the Libraries, of the Institute, and of this country. The MIT Libraries supports and serves a global community that is richer for its diversity and strengthened by its commitment to justice.’

Bij de DePaul University in Chicago waren er soortgelijke zorgen over het kunnen blijven aantrekken van internationale studenten en onderzoekers. Men werkt onder andere aan het verbinden van de Forced Migration and Refugee Studies en de dienstverlening aan vluchtelingen in openbare bibliotheken. In een wetenschappelijke omgeving is vrij reizen en internationale uitwisseling onmisbaar. De MIT-bibliotheken maakten als illustratie hiervan displays van werk van wetenschappers, kunstenaars en schrijvers uit de zeven landen waarvoor het inreisverbod gold (Iran, Irak, Libië, Somalië, Soedan, Syrië en Jemen). Bibliotheekbezoekers worden gestimuleerd deze publicaties te lenen.

Kansen

Scott Walter noemt nieuwe samenwerkingsverbanden als kansen voor de bibliotheekgemeenschap. Het resist-thema bestaat namelijk ook in andere sectoren, zoals musea (#MuseumsResist) en in de wetenschap (#ScienceMarch). Door het verzet is er ook hernieuwde belangstelling voor critical librarianship (#critlib), en bestaande gremia als de Progressive Librarians Guild en de ALA Social Res-

pensibiliteiten Round Table. En ook binnen Walters universiteit worden nu andere samenwerkingspartners gezocht. Walter gelooft sterk in deze ‘new partnerships’. Voor de nieuwe cursussen informatievaardigheden bijvoorbeeld praat men nu met collega’s uit vakgebieden als journalistiek, communicatiewetenschap en nieuwe media-studies.

Zowel Chris Bourg als Scott Walter zegt dat dat waar bibliotheken voor staan nu duidelijker is voor zowel de beroepsgroep zelf als de communities die de bibliotheken bedienen. Ze roepen hun collega’s op die waarden te blijven verdedigen, om zich te verzetten tegen politiek of politici die daar tegenin gaan en ‘to be bold in re-stating your commitment to the things we believe in’.

Bewuste bibliothecarissen

Het zijn roerige tijden voor bibliothecarissen in de Verenigde Staten. Ze maken zich zorgen, om hun klanten maar soms ook om zichzelf. Verzet is broodnodig, vinden ze. Er komt ook iets goeds uit, als je dat zo mag zeggen: Amerikaanse bibliotheken zijn zich door Trumps retoriek en acties meer dan ooit bewust van hun rol in de samenleving en in een democratie. De missie om toegang te geven tot informatie en tot de ruimte, tools en kennis om die informatie te begrijpen en te gebruiken, zijn belangrijker dan ooit sinds Trump het Witte Huis heeft betrokken en dat geldt ook voor zaken als diversiteit, inclusiviteit, gelijkheid en privacy. Het aangaan van samenwerking met aanpalende beroepen en sectoren als de journalistiek en mediastudies kan bibliotheken sterker maken. Vanuit het verzet volgen inmiddels nieuwe discussies: moeten bibliotheken neutraal zijn of juist niet? Interessante kwesties, ook voor vakgenoten in Europa. <

Marjo Bakker is vakreferent bij het NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies en voorzitter van de KNVI afdeling Onderwijs & Onderzoek (O&O).

VERDER LEZEN

> LibrariesResist: bit.ly/librariesresist

‘Een aantal van Trumps maatregelen druist in tegen het wezenlijke van bibliotheken: toegang bieden tot alle informatie voor iedereen’



Bibliothecaris / kunstenaar Rebecca McCorkindale ontwierp een serie posters onder de noemer ‘Libraries are for everyone’

Digitale bronnen van ons post-truth tijdperk bewaren voor de toekomst

Een actuele trend op het web is die van de 'post-truth' of 'post-waarheid'. Kort gezegd komt dit erop neer dat feiten als meningen en meningen als feiten worden gepresenteerd op onder meer het web.¹ Hoe zijn de digitale bronnen van het post-truth tijdperk veilig te stellen voor de toekomst?

Kees Teszelszky

Post-truth komt tot uiting in onder meer de verspreiding van nepnieuws en complottheorieën die worden ondersteund door ongefundeerde bronnen van het internet. De uitspraak van Donald Trump: 'All I know is what's on the internet' is hiervan een goed voorbeeld.² We leven in verwarrende tijden die ook in de toekomst niet gemakkelijk te doorgronden zullen zijn. De huidige en de toekomstige historici van onze periode proberen hun weg te vinden in het landschap van de post-truth in ons postwaarheidstijdperk. Al zijn de wetenschappers het nog niet eens over de precieze definitie van post-waarheid, ze vinden wel dat er snel iets bewaard moet worden dat als bron van deze tijd kan worden gebruikt. Ons post-truth tijdperk mag straks niet de geschiedenisboeken ingaan als de post-history periode, doordat er geen bronnen meer bewaard zijn.

Webarchivering in de KB

De Koninklijke Bibliotheek is in 2007 begonnen met een selectie van Nederlandse websites te archiveren om zo wetenschappers van de toekomst bronnen te bieden uit ons digitale tijdperk van en over de Nederlandse taal, cultuur en geschiedenis. Het doel was om een webcollectie op te bouwen van sites die representatief zijn voor actuele trends op het Nederlandse deel van het wereldwijde web. Het belangrijkste criterium om een website te bewaren is de waarde als Nederlands

cultureel erfgoed: het belang van het verzamelde digitale object voor de bestudering van de Nederlandse cultuur en actuele of voorbij trends in Nederland, nu en in de toekomst.³ Bij de selectie wordt rekening gehouden met andere instellingen die websites archiveren, zoals Beeld en Geluid en het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen. Daarom verzamelt de KB geen sites van omroepen of politieke partijen.

Post-truth?

De Koninklijke Bibliotheek heeft zich tot nu toe vooral gericht op het verzamelen van digitale bronnen van het web met een zekere reputatie en zich terughoudend opgesteld wat betreft archivering van online nieuws of sites met aanstootgevend

of leugenachtige inhoud. De KB stelt zich volgens haar beleidsplan ten doel om betrouwbare, gevalideerde informatie aan te bieden aan haar gebruikers.⁴ Nu informatie die aantoonbaar onwaar is een belangrijke bron van ons tijdperk zal worden, worden inspanningen gedaan om dat op te slaan. Hieronder zet ik uiteen hoe de KB een collectie van gevalideerde bronnen kan aanleggen die representatief zou kunnen zijn voor ons 'postwaarheidstijdperk'.

Vluchtigheid

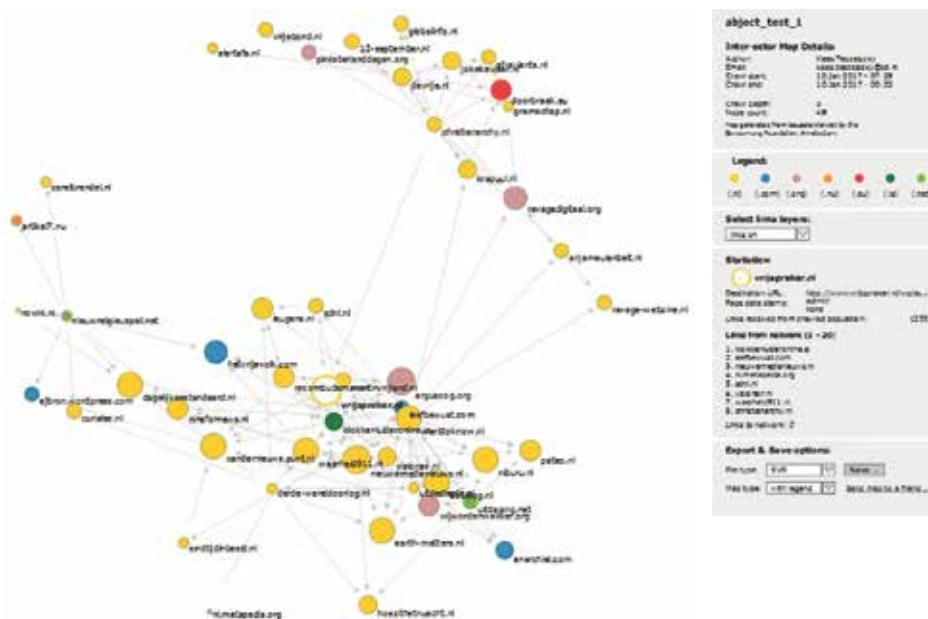
Het grootste probleem van de beschikbare historische bronnen van het post-truth tijdperk is dat online bronnen zeer vluchtig zijn. De gemiddelde website is maar negentig dagen online als deze niet wordt opgeslagen, terwijl nepnieuws uit de zeventiende eeuw nog in overvloed te vinden is in bibliotheken of archieven. Historici houden zich nog maar nauwelijks bezig met het vastleggen van bronnen van het web. Ook het historisch onderzoek naar actuele websites staat nog maar in de kinderschoenen of wordt meestal te laat begonnen: van maar weinig bronnen op het web zal binnen negentig dagen het grote historisch belang worden ingezien. Bovendien gaan sites met nepnieuws of andere onwaarheden waarschijnlijk nog sneller offline dan de gemiddelde website.

Kortom: als we nu niet iets doen om potentiële bronnen uit onze tijd duurzaam te bewaren, dan komt het toekomstig historisch onderzoek in een post-truth of beter gezegd een post-history periode terecht, omdat bronnen simpelweg verdwenen, niet meer betrouwbaar of niet duurzaam aanwezig in een openbare collectie zijn.

Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag voor een nieuw aan te leggen webcollectie 'actuele websites' luidt als volgt: Welke Nederlandse websites zijn

'Nu informatie die aantoonbaar onwaar is een belangrijke bron van ons tijdperk zal worden, worden inspanningen gedaan om dat op te slaan'



Visualisatie van de linkstructuur van een deel van de pilotcollectie postwaarheidstijdperk

representatief voor het post-waarheidstijdperk en geven een actueel beeld van de Nederlandse digitale cultuur die tot nu toe niet is vertegenwoordigd in de KB-webcollectie en op welke wijze staan deze sites met elkaar in verband?

Om te bepalen hoe groot de omvang en wat de inhoud van een webcollectie met een dergelijk thema zou zijn, is een verkennend onderzoek gedaan naar Nederlandse websites die aan de bovenstaande selectiecriteria voldoen op grond van een aantal recente publicaties van Nederlandse wetenschappers over actuele fenomenen uit het postwaarheidstijdperk. Het onderzoek is beperkt gebleven tot de URL's en de linkstructuur waarmee de verschillende sites met elkaar verbonden zijn. De websites zelf en de inhoud van de sites zijn niet verder bestudeerd, maar worden ook nog niet bewaard door de KB, omdat eerst toestemming van de site-eigenaars dient te worden verkregen.

Pilot

Als pilot is een lijst van websites opgesteld op grond van een linkextractie van het recente proefschrift¹ van Jelle van Buuren over complotdenkers en van een publicatie² van Jaron Harambam en Stef Aupers over complottheorieën in Nederland. Deze sites worden gekenmerkt door auteurs die boos, kritisch en teleurgesteld zijn over de Nederlandse maatschappij en dat uiten door het publiceren van al dan niet extre-

me politieke, religieuze en maatschappijkritische of anti-wetenschappelijke denkbbeelden. Veel publicaties komen voort uit onvrede vanwege de recente economische crisis, ervaringen met jeugdzorg, uitkeringsinstanties of de overheid in het algemeen, angst voor de islam, privacy, milieu, nieuwe technologische ontwikkelingen of een naderende Apocalyps. Volgens Jelle van Buuren zijn complotdenkers kanaries in de kolenmijn, omdat ze signaleren dat de geloofwaardigheid van het huidige bestel onder druk staat.

Linkanalyse

De voorlopige lijst is vervolgens gecontroleerd op relevantie en aangevuld door middel van automatische linkanalyse. Hierbij werden de interne verbanden (relaties tussen de sites en webpagina's van de sites onderling) en de externe links (naar welke sites buiten de collectie werd gelinkt) onderzocht op basis van de webadressen van de lijst. De voorlopige lijst groeide zo tot ongeveer vijfhonderd websites. Hierbij moet worden aangetekend dat ook sites op de lijst zijn gekomen die nadrukkelijk niet post-truth zijn. Vanwege de vele verwijzingen van en naar deze sites horen deze toch in de webcollectie, omdat ze de digitale context van de andere sites vormen. Ter controle is een onderlinge linkanalyse uitgevoerd met de tool IssueCrawler⁷ van het Digital Methods Initiative (Mediastudies, UvA) (zie afbeelding).

Op grond van deze eerste selectie en analyse blijkt dat een groot deel van de verzamelde sites al offline is, maar desondanks nog wel aanwezig als hyperlink op sites die nog wel online zijn. In de linkwolk zijn verschillende clusters van sites te zien die overeenkomen wat betreft inhoud: (extreem-) links of rechts, maatschappijkritisch onafhankelijk en religieus. Desondanks linken veel sites door de clusters heen toch ook weer naar elkaar: of het nu linkse, rechtse, onafhankelijke of religieuze sites zijn.

Tot slot

Uit de linkanalyse van de pilotcollectie volgt dat de verzamelde sites een eigen werkelijkheid of waarheid vertegenwoordigen. De makers zetten zich sterk af tegen de in hun ogen 'mainstream media' en vigerende opvattingen in politiek, wetenschap, media en de gevestigde kerken. Desondanks laat de linkwolk zien dat al die verschillende sites toch ook iets gemeenschappelijks hebben: de meeste post-truth vertegenwoordigers verwijzen op hun websites naar elkaar om hun eigen gelijk te onderstrepen of om zich af te zetten tegen de ander. Zonder op de inhoud in te gaan lijkt het alsof in het postwaarheidstijdperk niet alleen de waarheid, maar ook de 'onwaarheid' in het midden lijkt te liggen. Linkanalyse is dus een bruikbaar hulpmiddel voor de collectiespecialisten van de Koninklijke Bibliotheek om een collectie van gevalideerde bronnen aan te leggen die representatief zijn voor ons postwaarheidstijdperk. <

Noten

- 1] Adriaan van Veldhuizen, Post-truth en de ervaring van de waarheid, *De Groene Amsterdammer*, tinyurl.com/y74yx6pk.
- 2] Zie: www.youtube.com/watch?v=jp2ggZ7s40I.
- 3] Zie: tinyurl.com/ya7vfgtj.
- 4] *De kracht van het netwerk. Beleidsplan 2015-2018*. Den Haag, 2014.
- 5] Jelle van Buuren (2 november 2016), *Doelwit Den Haag?: complotconstructies en systeemhaat in Nederland 2000-2014* (Dissertatie. Institute of Security and Global Affairs, Governance and Global Affairs, Leiden).
- 6] Jaron Harambam & Stef Aupers (2015). Contesting Epistemic Authority: Conspiracy Theories on the Boundaries of Science. *Public Understanding of Science*, 24 (4), 466-480. doi: 10.1177/0963662514559891
- 7] Zie: www.issuecrawler.net.

Kees Teszelszky is onderzoeker webarchivering en webcollecties bij de Koninklijke Bibliotheek.

Teletijdmachine Bibliotheca Thysiana

Esther Mourits schreef een proefschrift over de bijzondere bibliotheek van Johannes Thysius (1622-1653). In dat boek gaat Mourits vooral in op de collectie van deze bibliotheek, maar het leven van de boekverzamelaar komt ook aan bod. 'Thysius was niet een toevallig megalomaan rijkeluijszootje, maar iemand die vanaf zijn jeugd gegrepen was door kennis.'

Jos Damen



Foto: Marc de Haan

De boekenmolen in Bibliotheca Thysiana, pagina uit 'Een kamer gevuld met de mooiste boeken'



Zonder enige twijfel is Bibliotheca Thysiana in Leiden de meest bijzondere bibliotheek van Nederland. Boudewijn Büch sprak vijftien jaar geleden van een 'teletijdmachine naar de zeventiende eeuw' en noemde de bibliotheek 'een wereldwonder aan de gracht'.¹ Dat was misschien licht overdreven, maar bijzonder is de bibliotheek zeker, in verschillende opzichten. Allereerst is er de architectuur. Het gebouw waarin de collectie huist, is door de architect Arent van 's-Gravensande speciaal ontworpen voor deze bibliotheek. Daarbij is niet alleen aan de lichtinval en de boekplaatsing gedacht. Het aparte ontwerp is bij entree direct duidelijk. Bij een eerste bezoek valt bij binnenkomst meteen de wat streng-kale, bijna calvinistische, inrichting op. Monumentaal, met de bezoeker gescheiden van de boekenkasten door een omlopend fraai houten hek. Ten tweede is er de bijzondere collectie. De collectie bestaat uit duizenden gedrukte boeken en pamfletten – en is sinds de zeventiende eeuw niet uitgebreid, maar als het ware bevroren. Verder staat er in de Bibliotheca Thysiana een van de slechts veertien overgebleven boekenmolens, de

'Kindle van de 16e eeuw'² – een in het oog springend en kostbaar meubelstuk, bedoeld om meerdere grote boeken tegelijk te kunnen lezen. P.C. Hooft, die eenzelfde exemplaar wilde kopen, schrok terug van de aankoop prijs van vijftig gulden – drie maandsalarissen van een timmerman.³ Johannes Thijs hoefde zich niet om die hoge prijs te bekommeren: hij bezat in 1648 tachtigduizend gulden en was daarmee vergeleken naar de huidige maatstaven veelvoudig miljonair. Thysius werd niet oud. Hij stierf in 1653 op 31-jarige leeftijd, maar verzamelde in de laatste vijf jaren van zijn leven duizenden boeken en pamfletten en harkte daarmee een van de grootste bibliotheken in Nederland in zijn tijd bij elkaar. Als hij niet voortijdig was gestorven en zijn erfenis beter was beheerd, had Bibliotheca Thysiana groter kunnen worden dan de British Library (dixit Ernst Braches in 1984).

Proefschrift

Bovenstaande informatie over deze bibliotheek aan het Leidse Rapenburg is allemaal te vinden in het recente proefschrift



Bibliotheca Thysiana, fotospread uit 'Een kamer gevuld met de mooiste boeken'

Foto: Marc de Haan

van Esther Mourits: *Een kamer gevuld met de mooiste boeken. De bibliotheek van Johannes Thysius (1622-1653)*. In dat boek gaat Mourits vooral in op de collectie van de bibliotheek. Ze laat zien waar de duizenden boeken in Thysiana vandaan komen, onderzoekt de vakgebieden en vergelijkt de collectie met andere geleerdenbibliotheken uit die periode. Dat doet ze op een heldere manier, waarbij ze en passant het korte maar vlammeende leven van Johannes Thysius beschrijft. Mourits is sterk in haar beschrijvingen en overtuigt met haar argumentatie. Ze laat zien dat Thysius niet een toevallig megalomaan rijkeluiszootje was, maar

iemand die vanaf zijn jeugd gegrepen was door kennis. (Op zesjarige leeftijd dankt hij zijn oom voor een nieuwjaarsgift, maar vraagt tegelijkertijd of hij volgend jaar 'een goede boek in plaats van een koeck' kan krijgen.)

En ook toont Mourits aan waarom het bijzonder was dat hij als een van de eersten in Europa een openbare bibliotheek liet bouwen ('tot publiecque dienst der studie'). De diversiteit van de collectie wordt belicht: medische, juridische, historische en theologische werken, maar ook een bijzonder luitboek en boeken in het Chinees en Ethiopisch.

jaar nog minstens vier nieuwe boeken op basis van dit archief en deze bibliotheek gepubliceerd gaan worden: over de pamflettencollectie (een thermometer van politieke ontwikkelingen in die periode), over de intellectuele betekenis van deze bibliotheek in haar tijd, over de Swedenborgcollectie (de Zweedse mysticus) en over het economische leven in de zeventiende eeuw. Tot die publicaties verschenen zijn, ligt hier voor het luttele bedrag van dertig euro een gedegen en prachtig geïllustreerd koffietafelboek. Een aanrader voor iedereen met belangstelling voor Nederlandse bibliotheken. <

'Het archief van Bibliotheca Thysiana geeft een onverwacht inzicht in de economie van de zeventiende eeuw'

Onverwacht inzicht

Dit boek laat nog iets anders zien. Het archief van Bibliotheca Thysiana beslaat enkele strekkende meters. Daar zit ook veel financiële informatie bij, niet alleen over boek aankopen, maar ook over paarden, huizen en landgoederen – zelfs een vroeg VOC-aandeel ontbreekt niet. Bij elkaar geeft dat een onverwacht inzicht in de economie van de zeventiende eeuw. Het zou me niet verbazen als er binnen tien

Noten

- 1] Boudewijn Büch: 'Wereldwonder aan de gracht'. In: *AD magazine* 4 mei 2002, pag. 12-17.
- 2] Megan Garber: 'Behold, the Kindle of the 16th Century'. In: *The Atlantic*, 27 Febr. 2013.
- 3] John Considine: 'The Ramellian Bookwheel'. In: *Erudition and the Republic of Letters*, 2016, 1: 4, 381-411.

Jos Damen is hoofd bibliotheek & ICT van het Afrika-Studiecentrum, Universiteit Leiden.

4 jonge archivariissen aan het woord

Jonge professionals onder de 30 mét een archiefdiploma en werkzaam als archiefinspecteur of archivaris op strategisch en tactisch niveau – ze in Nederland vinden is als het zoeken naar een speld in een hooiberg. IP wist er met de nodige hulp vier bijeen te brengen. Hoe denkt deze nieuwe generatie over het vak?

Productie: Ronald de Nijs en Evelien de Jonge



Stella Mechelse

Stella Mechelse (29)

Baan
Archiefinspecteur bij
het Noord-Hollands Archief

Opleiding(en)
BA Geschiedenis aan
de Universiteit van Leiden en
MA Archiefwetenschap aan
de UvA (in 2014 afgerond)

Heeft je opleiding je goed voorbereid op het werkveld?

De master Archiefwetenschap heeft mij goed voorbereid. Dit komt wel doordat ik destijds mijn keuzeopdrachten en stages gezocht heb in het vakgebied dat mij erg aansprak: recordsmanagement/archiefinspectie. Ik heb onder

andere stage gelopen bij de afdeling Kennis en Advies bij het Nationaal Archief.

De belangrijkste ontwikkeling in het vakgebied?

Het volledig digitaal werken. Dat vraagt een cultuuromslag van vele organisaties en individuen. Ik merk dat veel collega's vasthouden aan de bekende wijze van archiveren (dynamisch, semi-statisch en statisch) en archiveren niet als onlosmakelijk onderdeel van het digitaal creëren, beheren en contextualiseren van informatie zien.

De archivaris komt het beste tot zijn of haar recht in...

... de verschillende stadia van het archief. Archivariissen beheren het archief als de beste, maar dragen ook bij aan de inrichting van informatieprocessen, denken mee bij de praktische invulling van uitvoering van (nieuwe) wetgeving en wijzen de archiefvormers erop dat ook duurzaam beheer van

informatie een hoge prioriteit moet hebben bij de inrichting van systemen. Het toezicht houden en adviseren op inrichting van processen en systemen is een uitgesproken rol voor de archivariissen van deze tijd.

Denk je dat we door de digitalisering gaten krijgen in onze archieven? En is onze overheid 'dement'?

Nou, er is ook een bom aan informatie die bewaard wordt. De dementie zit hem er meer in dat we geen overzicht, selectie, duurzame opslag en toegang (beheer) voeren op alle overheidsinformatie (niet per definitie archief). Een voorbeeld is dat veel overheidsorganisaties taken uitbesteden, maar daarbij geen goede afspraken maken over het beheer van het archief.

Hoe ziet je ideale werkplek eruit?

Een organisatie die zich bewust is van het belang van archief en de toekomstige uitdagingen in het archiefveld.

Je toekomstbeeld?

Misschien wil ik in de toekomst mijn kennis en kunde inzetten voor recordsmanagement. Maar dat doe ik nu eigenlijk ook al, vanuit de rol van archiefinspecteur.

Kevin van Tuil (27)

Baan

Adviseur digitale ontwikkeling bij het Regionaal Archief Rivierenland (RAR)

Welke opleiding(en) heb je gevolgd?

Opleiding tot ICT-beheerder en Archivistiek B aan Hogeschool van Amsterdam

Heeft je opleiding je goed voorbereid op het werkveld?

Tijdens mijn opleiding tot archivaris heb ik me steeds meer gespecialiseerd in digitale archivering; de opleiding bood daarvoor ook voldoende ruimte. Ik merk overigens dat het werkveld nu sterk behoefte heeft aan archivariissen met kennis van zowel ICT- als archiefcomponenten.

De belangrijkste ontwikkeling in het vakgebied?

Dat is de herpositionering van archiefdiensten in het land, gestuurd door een toenemende behoefte bij gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen aan vroegtijdige advisering over digitale archivering. Steeds meer archiefdiensten gaan de eigen organisatie hierop inrichten. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld in de scheiding van de functie van inspecteur en adviseur bij zowel Regionaal Historische Centra als regionale archiefdiensten.

De archivaris komt het beste tot zijn of haar recht als...

... schakel tussen de archiefvormers waar het digitale archief wordt gecreëerd en het e-Depot. Vooraan in de informatieketen is dé plek waar de archivaris zijn of haar positie de komende tijd moet gaan versterken.

Denk je dat we door de digitalisering gaten krijgen in onze archieven? En is onze overheid 'dement'?

De vraag of we met digitale archivering nog steeds in staat zullen zijn om écht wel alle informatie op te slaan 'voor de eeuwigheid' en of er dus niet te hoge risico's aan zijn verbonden, vind ik een mogelijke rem op de innovatie. Archivariissen in het werkveld zouden voor zichzelf meer ruimte moeten kunnen creëren om in de praktijk aan de slag te gaan met uitdagingen rondom digitale archivering. Hierdoor kunnen we tenminste stellen dat wij als bekwame archivariissen in staat zijn om, met de kennis van vandaag, zo goed mogelijk onze (toekomstige) taken uit te blijven voeren.

Hoe ziet je ideale werkplek eruit?

Ik heb de middelen om zowel theoretisch- als praktijkgericht onderzoek uit te voeren en mijn opgedane kennis met zowel collega's intern als in het werkveld te delen. Mijn huidige werkgever biedt mij zo'n werkplek. Hiermee draag ik bij aan het verder vormgeven van de toekomst van het vakgebied.

Je toekomstbeeld?

Het is voor archivariissen nog belangrijker geworden om actief deel te nemen aan een kennisnetwerk. Het draait



Kevin van Tuil

niet langer om de gedachte dat je voor één werkgever werkt, het gaat juist veel meer om de gedachte dat kennisdeling binnen een netwerk vanuit jouw eigen specialisme ons allemaal verder brengt – en ervoor zorgt dat wij als archivariissen innovatief blijven.

autorijden geldt ook hiervoor: je leert het pas echt goed na het behalen van een certificaat. Nu ik in de praktijk werk, valt veel theoretische kennis uit de opleiding op z'n plek.

De belangrijkste ontwikkeling in het vakgebied?

Poeh! Er zijn zoveel ontwikkelingen op dit moment, van omgevingswet tot e-Depot en van nieuwe selectielijst tot het opzetten van een kwaliteitsstelsel. Hoe moet ik nu kiezen wat het belangrijkste is?

De archivaris komt het beste tot zijn of haar recht in...

... het begin van de keten/organisatie. Al bij de creatie van (digitale) informatie moet nagedacht worden over de archivering ervan, dus dat zou idealiter ook de plek zijn waar de archivaris zich bevindt. →

Lianne de Beurs (24)

Baan

Archiefinspecteur bij het Waterlands Archief

Opleiding(en)
Media, Informatie en Communicatie en Archivistiek B aan de Hogeschool van Amsterdam.

Heeft je opleiding je goed voorbereid op het werkveld?

Ja, maar net als met leren



Lianne de Beurs

Denk je dat we door de digitalisering gaten krijgen in onze archieven? En is onze overheid 'dement'?

Soms een beetje vergeetachtig misschien. Dement denk (en hoop) ik niet. Onderwerpen als digitale duurzaamheid komen gelukkig steeds hoger op de agenda.

Hoe ziet je ideale werkplek eruit?

Deze werkplek, omdat het heel afwisselend werk is. Het ene moment voer ik een inspectie uit en zit ik met m'n neus tussen de papieren dossiers, het volgende moment verdiep ik me in het e-Depot en zit ik tussen de 'nulletjes' en 'eentjes'.

Je toekomstbeeld?

Dit groentje wil zich nog verder ontwikkelen in het vakgebied; kennis vergaren en delen. En uiteindelijk mee-

werken aan een ideale archiefwereld waarin (digitale) archieven duurzaam toegankelijk zijn :)

Tijmen Pranger (28)

Baan

Senior-archivaris /
coördinator dienstverlening
bij RHC Vecht en Venen

Opleiding

Informatie & Media met
Archivistiek B (Hogeschool
van Amsterdam /
Archiefschool)

Heeft je opleiding je goed voorbereid op het werkveld?

De opleiding was voornamelijk theoretisch ingesteld. Naast mijn deeltijdsopleiding werkte ik ook bij een archief-

dienst. Dankzij deze werkervaring deed ik kennis en vaardigheden op die tijdens de opleiding niet aan bod kwamen. Niet voor niets is het spreekwoord: 'al doende leert men'.

De belangrijkste ontwikkeling in het vakgebied?

De wijze en het tempo waarop archieven voor en door het publiek nader toegankelijk gemaakt worden vind ik erg bijzonder. In combinatie met nieuwe digitaliseringstechnieken kunnen archiefdiensten de archieven nog beter toegankelijk maken voor het publiek.

De archivaris komt het beste tot zijn of haar recht in...

De archivaris wordt meer en meer betrokken in de gehele informatieketen. Hij controleert niet alleen, maar is ook beheerder en adviseur.

Denk je dat we door de digitalisering gaten krijgen

in onze archieven? En is onze overheid 'dement'?

Ja, dat denk ik zeker. Niet alleen nu, maar zeker ook in de toekomst zal blijken dat er waardevolle informatie verloren is gegaan. Niet alleen bij de overheid, maar ook bij archieven die gevormd zijn door particuliere archiefvormers.

Hoe ziet je ideale werkplek eruit?

Een archiefdienst waar ik vakinhoudelijke werkzaamheden verricht en mij zowel bezighoud met analoge als met digitale archieven. Een plek waar persoonlijke ontwikkeling erg belangrijk is.

Je toekomstbeeld?

In de toekomst hoop ik dat mijn werkzaamheden meer en meer raakvlakken krijgen met de nieuwe ontwikkelingen binnen ons vakgebied op het gebied van het e-Depot, informatiekunde en het digitaal toegankelijk maken van archieven.



Tijmen Pranger

Visualisatie van datastromen

In aflevering vier van de serie over big data gaat Klaas Jan Mollema in op datavisualisatie. Waar een databestand op zichzelf staand lastig te interpreteren is, spreken visualisaties van data juist tot de verbeelding. Welke visualisatievormen en tools kunnen hierbij worden ingezet?

Klaas Jan Mollema MSC

In de eerste drie afleveringen spraken we over de ontwikkelingen die plaatsvinden aan de kant waar de meeste gebruikers geen weet van hebben: de serverkant. Deze aflevering is gericht op het eindproduct: de gebruikersvriendelijke toegang tot de data door middel van visualisatie-technieken. Visualisatie van informatie maakt onduidelijke data duidelijk en kan zelfs informatieproblemen oplossen.

‘Design is about solving problems and providing elegant solutions. Information design is about solving information problems’

– David McCandless TED 2010

Het visualiseren van informatie gebeurt al eeuwen. Holbewoners maakten hun overwinningen via muurschilderingen kenbaar, kerken werkten met visuele representaties van bijbelse verhalen en atlanten maken sinds jaar en dag de wereld voor ons toegankelijk. De ontwikkeling van rekenkracht, druktechniek en nieuwe

visualisatietechnieken hebben dat – samen met de dataficatie van de samenleving – in een stroomversnelling gebracht.

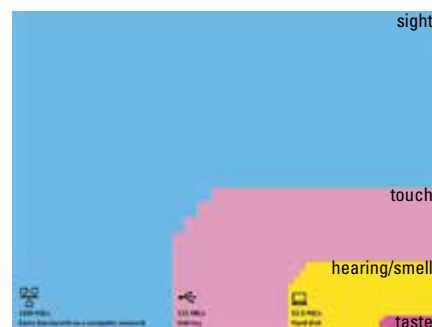
Datavisualisatie versus infographics

Visualisaties kennen een grote diversiteit aan vormen. Het belangrijkste verschil zit in de manier waarop het verhaal verteld wordt. Zo is een infographic een op zichzelf staande grafische uiting en biedt een wandeling door data en conclusies in de vorm van een verhaal. Een datavisualisatie is een ingeladen hoeveelheid gegevens, waar een interactieve visualisatie voor ontwikkeld is en waar je explorerend doorheen kunt gaan.

De vorm is heel bepalend voor de wijze waarop de inhoud van de informatie gecommuniceerd wordt. Een slechte visualisatie kan er – soms doelbewust – toe leiden dat de gebruiker verkeerde conclusies trekt. Het is een veelgebruikte manipulatietechniek in nieuwsmedia en jaarverslagen.

Waarom datavisualisatie?

Datavisualisatie is een ideale manier om complexe concepten of hoeveelheden data uit te leggen, want de vorm ervan sluit goed aan op onze zintuigen. De Deense fysicus Tor Norretranders vertaalde de

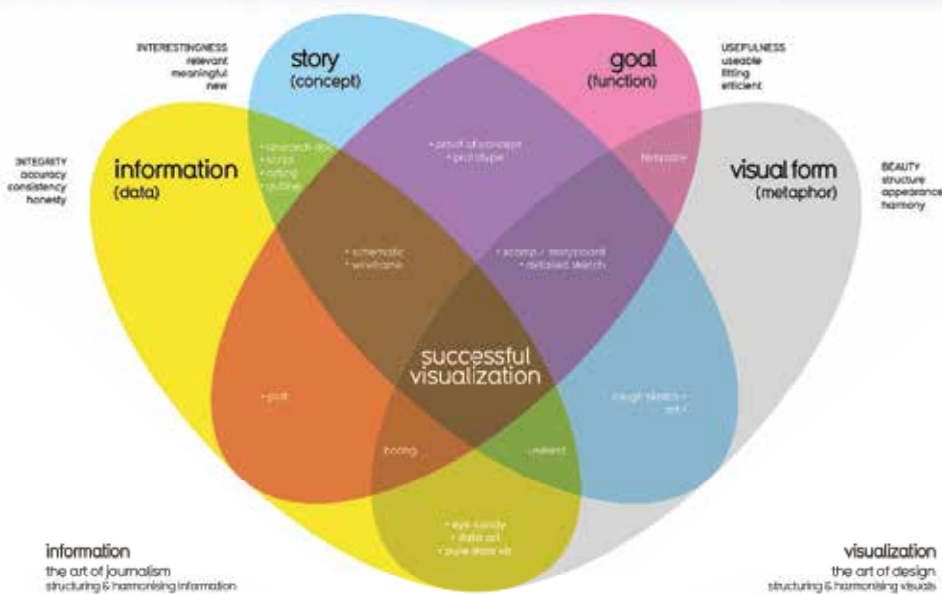


Afbeelding 1. Tor Norretranders, Bandwidth of senses

bandbreedte van de zintuigen naar computertermen (afbeelding 1). Zicht is volgens Tor het snelste zintuig. In een infographic geeft hij met een klein wit vlakje rechtsonderin aan dat we maar 0,7 procent van de waarneming bewust binnenkrijgen. Bij het kijken naar gevisualiseerde informatie combineren we ons snelste zintuig – zicht – met taal, waardoor we de informatie nog makkelijker kunnen opnemen.

Kenmerken van goed informatieontwerp

Bij functioneel informatieontwerp is er gebruik gemaakt van betrouwbare data, waar op basis van de juiste analysetechnieken conclusies uit getrokken zijn. Die conclusies zijn vervolgens in een vorm gegoten die past bij de doelgroep van de



Afbeelding 2. What makes a good visualization? / David McCandless / informationisbeautiful.net

graphic. De gekozen structuur brengt het verhaal achter de data zo logisch mogelijk over op de lezer/kijker, vanzelfsprekend in een passende vormgeving. Het is aan te raden om zoveel mogelijk te werken met beelden die de doelgroep zullen aanspreken, alsook om de nodig humor erin te verwerken waardoor de inhoud beklijft. De Britse datajournalist en -designer David McCandless vat dit proces samen in een infographic van goede visualisaties (zie afbeelding 2).

Wanneer sprake is van grote getallen (miljoenen, miljarden) of getallen die op zichzelf weinig zeggen ('dit zonnepaneel heeft al 2300 kWh opgeleverd'), is het handig om te werken met vormen of eenheden die mensen meer aanspreken. McCandless past dit bijvoorbeeld toe in een visualisatie van de inkomsten en uitgaven van de Verenigde Staten (afbeelding 3). Door gebruik te maken van een pixelrepresentatie weet hij onwaarschijnlijk grote bedragen visueel vergelijkbaar te maken. In zijn TED Talk 'The beauty of data-visualization' bespreekt hij nog meer voorbeelden en de door hem gemaakte afwegingen bij de creatie ervan.

Een andere bekende op het gebied van datavisualisatie is de onlangs overleden Zweedse hoogleraar en statisticus Hans Rosling. Door vruchtbaarheidsdata af te zetten tegen de levensverwachting laat hij in een time-lapse zien dat westerse mensen het sterk verouderde beeld hebben dat gezinnen in de derde wereld bestaan uit

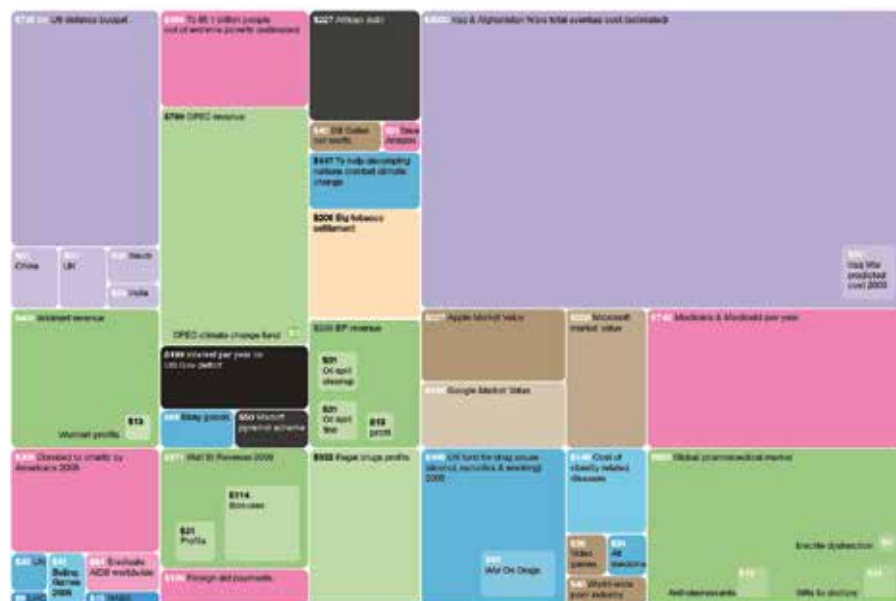
veel kinderen die relatief jong overlijden. In zijn TED Talk 'The best stats you've ever seen' demonstreert hij op de toon van een sportverslaggever de time-lapse met de uitkomsten van zijn onderzoek.

Verschijningsvormen

In bovengenoemde voorbeelden zijn al verschillende verschijningsvormen aan bod gekomen. Omdat deze tekst op papier wordt afgedrukt betreft dit enkel statische beelden. Maar het is aan te raden

de genoemde TED Talks te bekijken, om ook met de interactieve voorbeelden kennis te maken. We bespreken hieronder een aantal van die verschijningsvormen:

- > **diagrammen**: deze vorm van datavisualisatie kent iedereen uit de lessen wiskunde en statistiek; denk bijvoorbeeld aan grafieken, staafdiagrammen en taartdiagrammen;
- > **pictogrammen**: dagelijks leiden *striping* op de wegen en verkeersborden ons veilig van A naar B; pictogrammen op stations of in gebouwen vertellen ons wat te verwachten en hoe ons te gedragen;
- > **kaarten**: elke avond presenteren de tv-weermannen en -vrouwen op basis van kaarten hoe het weer van morgen er uit zal zien, maar ook in professionele omgevingen worden ze veelvuldig gebruikt voor het 'in kaart brengen' van geografische informatie;
- > **infographics**: in deze vorm kunnen (complexe) onderwerpen of situaties maar ook complexe datasets worden gevisualiseerd;
- > **informatievisualisaties**: bij deze interactieve visualisaties kan de gebruiker de waarden voor een speciale situatie oproepen door de variabelen aan te passen;
- > **dashboards**: (interactieve) dashboards bieden organisaties, afdelingen en management inzicht in de huidige en (steeds vaker) ook de toekomstige situatie van een bedrijfsproces of -onderdeel.



Afbeelding 3. Billion Dollar-O-Gram / David McCandless / informationisbeautiful.net

Tools

Voor het het vormgeven van informatie hebben we keuze uit een zeer groot scala aan tools, die variëren in mogelijkheden en kwaliteit. Maar kijk je specifiek naar bigdatavisualisatie, dan wordt de lijst beperkter. De reden: niet alle tools kunnen met grote hoeveelheden gegevens omgaan. Verder zijn er steeds grote verschuivingen in de aanbieders van dergelijke tools, zoals Gartner elk jaar laat zien in haar Magic Quadrant rondom tools voor businessanalyse (afbeelding 4). Terwijl de spelers Qlikview en IBM SPSS lange tijd de markt hebben aangevoerd, heeft Microsoft in twee jaar tijd een groeispurt gemaakt naar de positie van marktleider door sterk te investeren in de (vooralsnog) gratis tool PowerBI.

Enkele tools op een rij:

- > *Microsoft Excel*. De klassieker op het gebied van dataverwerking en basale visualisatiemogelijkheden is Microsoft Excel. Zeker met de inzet van plug-ins als PowerPivot en PowerQuery levert het een krachtige tool op. De visualisaties zijn echter vrij basic.
- > *Microsoft PowerBI*. Volgens Gartner op dit moment de marktleider in het aanbieden van visualisatietools van data. De gratis (!) tool PowerBI is verkrijgbaar in zowel een lokale variant als een clouddienst en biedt ongekende mogelijkheden op het gebied van bigdata-analyse. Waar Excel zich verslikt in de bestands grootte en complexiteit van big data, weet PowerBI daar wel mee om te gaan. De visualisaties zien er goed uit en PowerBI biedt zelfs functies om voorspellende analyses te doen op basis van historische data.
- > *Tableau*. Nog een marktleider op dit gebied is Tableau. Hoewel niet gratis, biedt Tableau het compleetste pakket aan voor data-analyse en bigdatavisualisatie. Voorspellende algoritmes zijn ingebouwd en de visualisaties zien er heel professioneel uit. Overigens kunnen studenten een gratis educatieve versie aanvragen.
- > *Google Data Studio*. De wereld staat niet stil, dus ook het Magic Quadrant van Gartner niet. Zo zou het zomaar kunnen dat volgend jaar niet Microsoft, maar Google rechtsboven in het Magic Quadrant vermeld staat met haar Data Studio. De hiermee gemaakte visualisa-

ties zijn iets basaler dan die met Tableau en PowerBI, maar Google weet zich snel verder te ontwikkelen. Data Studio is alleen beschikbaar als clouddienst.

- > *Kibana*. Deze krachtige visualisatietool voor Elasticsearch wordt veel gebruikt voor de ontwikkeling van *Business Intelligence Dashboards* waarbij big data in het spel zijn.
- > *IBM SPSS*. In de wetenschappelijke wereld is dit een veelgebruikte tool voor statistische analyse van data.
- > *Oracle Big Data discovery*. Ook Oracle biedt een visualisatietool voor big data, waarbij ze een totaalpakket van Hadoop, een data-opschoontool en een visualisatietool aanbieden.

iedereen bekende concepten (door bijvoorbeeld een grote hoeveelheid vloeistof te ‘vertalen’ naar de inhoud van een aantal zwembaden). Relateer getallen aan elkaar door op schaal te differentiëren in de grootte van een vorm (zoals Billion Dollar-O-Gram, afbeelding 3). Tot slot pas je humoristische elementen toe, zodat de boodschap beter beklift bij de gebruiker.

Iedereen kan visualiseren

Omdat nieuwe generaties steeds meer in een beeldcultuur opgroeien, is het visualiseren van informatie een vaardigheid geworden die niet alleen meer wordt opgepakt door grafisch ontwerpers. Het



Afbeelding 4. Gartner Magic Quadrant Business Analytics

Hoe te beginnen?

Om te kunnen werken met tools, volgt een aantal tips om te komen tot een goede informatieve visualisatie. Allereerst moet je natuurlijk je data goed op orde hebben en weten wat de verschillende waarden en metadata betekenen. Verder analyseer je de doelgroep om een vorm te kiezen die aansluit op de beleving van de gebruiker. Ook hanteer je een goede opbouw en structuur, neem je de gebruiker mee door het verhaal in de data en breng je je boodschap duidelijk over. Gebruik waar nodig metaforen om data te relateren aan voor

betekenisvol maken van data was al een vaardigheid voor informatieprofessionals. Door te experimenteren met bovengenoemde tools kan deze beroepsgroep zichzelf vrij gemakkelijk aanleren hoe zij die betekenis kan visualiseren. Een vaardigheid die zowel de informatieprofessional als zijn werk meer zichtbaar zal maken in de organisatie. <

Klaas Jan Mollema MSc. (www.zijlmo.nl/mo) is specialisatiecoördinator Business Data Management aan de opleiding Informatica van Hogeschool Leiden.

Ingezonden reacties

Jos Damen stelde in zijn serie *Tof of sof* (zie IP 4 / 2017) dat een meerderheid van de Nederlanders al meer dan twintig jaar wacht op een vrij toegankelijke nationale Nederlandse bibliotheek-catalogus. De redactie vroeg de Koninklijke Bibliotheek en OCLC om een reactie.

**Waar blijft
de vrij
toegankelijke
nationale
Nederlandse
bibliotheek-
catalogus?**

KB: 'Flink wat verbeterpunten'

Jos Damen liet ons in de vorige IP weten ruimte voor verbetering te zien in de manier waarop de Nederlandse bibliotheken hun collecties doorzoekbaar maken en beschikbaar stellen. Hij stelde dat gebruikers bijvoorbeeld moeten inloggen om toegang te krijgen tot de Nationale Bibliotheek Catalogus, zoals die op dit moment voor openbare bibliotheken en de KB is gerealiseerd. Jos Damen heeft in zijn artikel een punt, er liggen voor de KB en het hele Nederlandse bibliotheeknetwerk flink wat verbeterpunten. De KB belooft in haar beleidsplan daarom niet voor niets dat 'de klant eenvoudig vindt wat de bibliotheek te bieden heeft, waar de klant ook zoekt'. Daar werken we hard aan, maar het is duidelijk dat we er nog niet zijn. We streven naar een heldere toegang voor iedereen die wil lezen en onderzoeken. Daarbij is het onze intentie om de toegang naar onze diensten vorm te geven in interfaces die zo veel mogelijk behoefte-gedreven zijn (dus bijvoorbeeld 'lezen' of 'onderzoeken'. Op dit moment werkt de KB aan een merkenstrategie waarin vooral wordt uitgegaan van die verschillende 'klantbehoefes'. Overigens kan iedereen, ook zonder pasje, wel via bibliotheek.nl zoeken en inzicht krijgen in het landelijke bezit van de openbare bibliotheken (en enkele andere collecties).

*Hildelies Balk-Pennington de Jongh,
Hoofd Sector Marketing & Diensten KB*





OCLC: 'Vooral Damens laatste verzuchting heeft ons geraakt'

Met belangstelling hebben we het prikkelende stuk van Jos Damen over vrije toegankelijkheid van PiCarta gelezen. Vooral zijn laatste verzuchting heeft ons geraakt.

Want zou het eigenlijk niet fantastisch zijn als de meerderheid der Nederlanders inderdaad al meer dan 20 jaar zou zitten te wachten op een vrij toegankelijke centrale catalogus!

Recent onderzoek ('Shaping the Library to the Life of the User' van OCLC Research) wijst uit dat gebruikers van websites catalogi van bibliotheken mijden en primair zoeken in 'search engines' zoals Google. Universiteitsbibliotheken streven ernaar om hun bezit hoog in de ranglijsten van Google Scholar en Google Books toegankelijk te krijgen.

Alle Nederlandse catalogi die in de GGC zijn opgenomen, zijn gesynchroniseerd met WorldCat. Alle bezit in Nederlandse bibliotheken is daardoor open toegankelijk via WorldCat. Via WorldCat kunnen gebruikers direct doorgelinkt worden naar de eigen bibliotheekcollecties. Sterker nog: als in WorldCat de postcode wordt toegevoegd, wordt ook nog aangegeven wat de dichtstbijzijnde bibliotheek is waar men het betreffende werk kan vinden; of het digitaal aanwezig is et cetera.

De Nederlandse Universiteitsbibliotheken hebben inmiddels WorldCat als primair catalogiseersysteem gekozen, in plaats van GGC, omdat een wereldwijde 'hub' in een steeds internationaler wordende (wetenschaps) wereld de gebruiker beter bedient. De gebruiker is door het internet immers ook niet meer aan grenzen gebonden.

Daarnaast werkt OCLC met bibliotheken wereldwijd aan het publiceren van de ingevoerde catalogusdata in de vorm van 'linked open data'. De bekendste voorbeelden daarvan zijn Wikipedia, Google Knowledge Graph en Google Books. Het is dus niet zo dat de Nederlanders verstoken blijven van al wat in bezit is van Nederlandse bibliotheken. Dit bezit dat over vele jaren door Nederlandse bibliotheken is gecatalogiseerd, is vrij toegankelijk via internet.

Uiteraard kunnen er dingen verbeterd worden. Veel speciale collecties (voorbeelden worden door Jos Damen genoemd) zijn soms via andere platforms beschikbaar. OCLC is echter altijd bereid om met de Nederlandse bibliotheekgemeenschap te overleggen over hoe de vrije en open toegankelijkheid anders en beter gerealiseerd zou kunnen worden. Het businessmodel van OCLC is hierbij overigens geen belemmering. Door deelname in GGC of WorldCat financieren bibliotheken de beschikbaarstelling van deze data. Wij streven naar zo breed mogelijke beschikbaarstelling van deze data om juist de bronnen van bibliotheken toegankelijk te maken.

Saskia Leferink, directeur Nederland - OCLC

(Medische) Informatie-professional 3.0

Op een zonnige maandag in mei kwamen de biomedische informatiespecialisten bij elkaar voor de Algemene Ledenvergadering van de BMI bij Meander MC in Amersfoort. 's Middags werd het thema *(Medische) Informatieprofessional 3.0: waar sta jij in 2022?* uitgewerkt met Wouter Bronsgeest en Miebet Wilhelm. Wouter Bronsgeest hield een presentatie over de *Informatieprofessional 3.0*. Er is sprake van een digitale transformatie: mobiele devices en disrupties van bedrijfsmodellen zijn richtinggevend. En wil de IP'er mee in deze richting, dan vergt het een mentale omschakeling naar een veel bredere blik op de omringende vakgebieden gepaard gaande met vakinhoudelijke specialisatie.



Miebet Wilhelm is hoofd van de afdeling Medische opleidingen, R&D en het Kennis Informatie Centrum (KIC) van het St. Antonius Ziekenhuis. Het is dan ook niet verrassend dat haar presentatie *Medisch Informatieprofessional 3.0: Waar sta jij – (be)sta jij nog?* vooral een focus op competenties kende. Ze sprak niet alleen over welke competenties we hebben, maar ook over of we iets toevoegen met onze vaardigheden – hoe relevant blijven onze vaardigheden in een zich veranderende omgeving? Miebets conclusie is gelukkig dat een goede IP-competentieset zeker relevant zal blijven. Zij sloot af met de fraaie zin: 'De bibliothecaris is dood, leve zijn vaardigheden!'

AAN DE SLAG MET DE OMGEVINGSWET

De werkgroep Omgevingswet van KVAN/BRAIN heeft onlangs een advies uitgebracht aan het bestuur. Er is flink wat nodig voor de archiefsector om goed voorbereid te zijn op de Omgevingswet en de archiefvormers adequaat te ondersteunen. De werkgroep adviseert het bestuur dan ook om vol in te zetten op de voorbereiding, want de invoering van de Omgevingswet is een belangrijke testcase voor de digitale overheid en alle aspecten van informatiebeheer die daarbij aan de orde zijn. Met het oog op de toekomst van de archief functie is het essentieel om archiefvormers (met name hun informatie-experts), archiefinstellingen en archivarissen in dit proces goed te positioneren.



Het bestuur heeft het advies overgenomen en maakt zich sterk voor de uitvoering. Dat betekent het volgende:

- * Het bestuur lobbyt via ARA, VNG, IPO en UvW voor goede beheerafspraken en voor de totstandkoming van een ketenselectielijst voor omgevingsinformatie.
- * Er komt een 'expertpool Omgevingswet' onder de paraplu van het 'kennisplatform Juridische Zaken' waarin kennis verzameld en gedeeld wordt. Archiefexperts gaan overleggen met informatiearchitecten in het kader van de Uitvoering Informatievoorziening Omgevingswet (UIVO) en in pilots met betrekking tot de Omgevingswet.
- * KVAN/BRAIN wil in samenwerking met leden van de expertpool pilots starten onder regie van de UIVO.
- * KVAN/BRAIN wil het perspectief van (ambtelijke en particuliere) gebruikers van historische (niet-actuele) informatie laten verwerken in een bestaande, of zelf op te stellen, klantreis om aan de hand daarvan op een goede manier in gesprek te komen met architecten.
- * KVAN/BRAIN neemt het initiatief om in samenwerking met leden van de expertpool kennisbijeenkomsten en -producten, tools en voorlichtingsmateriaal tot stand te brengen.

De werkgroep Omgevingswet stelt de komende weken een werkprogramma op aan de hand waarvan KVAN/BRAIN en de expertpool aan de slag kunnen. We roepen de lezers van IP werkend bij archiefvormers op om zich aan te melden voor de expertpool. Stuur een mail naar bureau@kvan.nl.



Meer dan 3000 klanten gebruiken onze software wereldwijd, van academische collecties tot openbare bibliotheken!



EEN BRON VAN KENNIS

Axiell ALM is de leidende leverancier van collectie management systemen, online publicatie en mobiele oplossingen. Adlib Bibliotheek is een professioneel softwarepakket voor informatiemanagement, kennismanagement en catalogusbeheer en wordt gebruikt in bibliotheken, mediatheken, documentatiecentra, (hoger)onderwijs, gezondheidszorg, juridische instellingen en bedrijven.

Adlib Bibliotheek voldoet aan alle gangbare standaarden. Een krachtige thesaurus, koppeling met digitale media en andere externe bestanden en thesauri behoren tot de standaardfunctionaliteit. Adlib Bibliotheek kan naadloos geïntegreerd worden met onze Archief en Museum modules, tot één compleet 'cross domain' systeem. Uiteraard kunt u Adlib Bibliotheek ook uitbreiden met uitleen-, tijdschrift-, bestel- & SDI modules en online services.

AXIELL ALM Netherlands BV
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Nederland

† +31 (0)346 58 68 00
ALM.sales@axiell.com
alm.axiell.com

AXIELL
ARCHIVES LIBRARIES MUSEUMS

KBenP

meer waarde uit informatie



De KBenP Groep helpt u uw informatievoorziening op een hoger plan te brengen en voortdurend verder te verbeteren.

KBenP doet dit door te inspireren, te innoveren en praktisch bruikbare en succesvolle resultaten op te leveren.

KBenP werkt vanuit gedegen vakkennis, ervaring en competenties. Alle facetten van informatievoorziening, -management en -beheer zijn ons vak.

KBenP levert waar voor geld. Onze cultuur is no-nonsense: afspraak is afspraak.



info@kbenp.nl | 070 - 300 06 84 | www.kbenp.nl

Geert-Jan van Bussel

COLUMN

E-depot

De lezers van deze column weten dat ik niet onder de indruk ben van de wijze waarop overheidsorganen omgaan met informatie. Digitale archieven zijn bij een groot deel van de overheidsorganen niet op orde. In 2014 toonde ICTU dat al aan. Bestuurders zien het probleem.

Begin 2015 verspreidde een aantal burgemeesters een brandbrief met de boodschap dat de overgang van papier naar digitaal te ondoordacht is doorgevoerd. Ze schrijven dat 'bij digitale informatie al bij het ontstaan nagedacht [dient] te worden over de archivering'. Dat gebeurt bijna nergens. De schrijvers vinden dat de informatiehuishouding op orde moet worden gebracht, waarna een e-depot moet worden ingericht om te voorkomen dat de eerste decennia van deze eeuw de slechtst gedocumenteerde ooit zullen worden.

De term e-depot wordt gebruikt in veel verschillende betekenissen. De formele omschrijving (uit de richtlijn Eisen Duurzaam Digitaal Depot, ED3) stelt dat het gaat om 'het geheel van organisatie, beleid, processen en procedures, financieel beheer, personeel, databeheer, databeveiliging en aanwezige hard- en software, dat het duurzaam beheren van te bewaren digitale archiefbescheiden mogelijk maakt'. Die omschrijving wijst op een organisatie die een digitaal archief beheert. In de dagelijkse praktijk wordt niet over een organisatie gesproken, maar over een technische oplossing. Vreemd, want een e-depot is geen technisch probleem.

Wie is eigenlijk het e-depot? Het zijn



'De discussie dient over iets anders te gaan dan techniek, namelijk over de archiefdiensten in het archiefbestel'

Geert-Jan van Bussel is ondernemer en lector Digital Archiving & Compliance bij de Hogeschool van Amsterdam

vooral de archiefdiensten die zich zo positioneren. Maar is dat wel zo? Elke overheidsorganisatie kan een e-depot zijn *als de eisen worden ingevuld*. Als er dus een digitale beheeromgeving is die de wettelijke vereisten waarborgt voor context, authenticiteit, metadatering en toegankelijkheid. Als die beheeromgeving onderdeel is van een kwaliteitsstelsel. Als het bestuur van de

organisatie die beheeromgeving aangewezen heeft voor blijvende digitale bewaring. En als er gecontroleerde toegang is tot openbare informatie. Dick Bunschoek wees daar al op in 2013.

Die interpretatie maakt meer opties voor digitale bewaring mogelijk dan alleen een archiefdienst. Een gemeente zou bijvoorbeeld blockchaintechnologie kunnen inzetten om archieven te bewaren. Een commercieel bedrijf zou een digitale beheeromgeving in de cloud kunnen inrichten die door een gemeente wordt aangewezen als bewaarplaats. Digitale toegankelijkheid voor lange tijd kan buiten een archiefdienst om geregeld worden.

Als de wettelijke eisen maar worden ingevuld.

De discussie dient over iets anders te gaan dan techniek, namelijk over de archiefdiensten in het archiefbestel. Spelen archiefdiensten daarin een rol en welke is dat dan? Hebben het huidige bestel en de huidige wetgeving nog toekomst? Vindt er tijdens de digitale revolutie ook een bestelrevolutie plaats? Dat is een politieke discussie, geen vakinhoudelijke. Maar het is wel de discussie die moet worden gevoerd.

Blijven praten over e-depots als technische voorziening is alleen maar gerommel in de marge.

Q&A

Onlangs verscheen de publicatie *De APA-richtlijnen uitgelegd: Een praktische handleiding voor bronvermelding in het hoger onderwijs*. Arjan

Doolaar is een van de negen informatiespecialisten die eraan mee heeft gewerkt.



Arjan Doolaar

Wat houden de APA-richtlijnen in?

'De naam APA verwijst naar de American Psychological Association. Deze organisatie geeft al sinds 1952 een handleiding uit met regels en richtlijnen voor het schrijven van een wetenschappelijke tekst, onder meer over bronvermelding. De meest recente versie is de zesde editie uit 2009. Verder geven de APA Style-experts antwoord op veelgestelde vragen via een weblog. De richtlijnen worden wereldwijd door veel hogescholen en universiteiten gebruikt, ook in Nederland.'

Er bestaan al twee Nederlandse uitgaven op het gebied van de APA-richtlijnen voor bronvermelding. Waarom alsnog een Nederlandse vertaling van deze richtlijnen?

'De bestaande uitgaven hebben elk hun eigen interpretatie aan de richtlijnen gegeven; daarnaast circuleren er op internet verschillende versies. Ons streven was een landelijke richtlijn vast te stellen die ondersteund wordt door de hogescholen in Nederland. Voor zo'n publicatie hebben we van de APA toestemming gekregen.'

Wat zijn de verschillen tussen de Amerikaanse richtlijnen en die van jullie?

'Er is een aantal richtlijnen waarvan wordt afgeweken omdat deze voor het Nederlandse taalgebied minder vanzelfsprekend zijn. Zo is de oorspronkelijke richtlijn dat bij plaatsnamen van uitgeverijen ook het land wordt genoemd als de plaats buiten de Verenigde Staten ligt. Hiervan wijken we af door alleen de plaatsnaam te noemen, ongeacht het land. Als een richtlijn is aangepast, staat dit duidelijk aangegeven.'

Waar liepen jullie verder tegenaan?

'Het is lastig wanneer een Amerikaanse richtlijn niet overeenkomt met een Nederlandse taalregel, bijvoorbeeld

beeld bij het gebruik van tussenvoegsels. We hebben telkens getracht een oplossing te vinden die zowel logisch als praktisch toepasbaar is.'

Welke versie kunnen Engelstalige opleidingen binnen het Nederlandse hoger onderwijs voorschrijven?

'Voor Engelstalige opleidingen waar de APA-richtlijnen worden gehanteerd, ligt het voor de hand om de officiële *Publication manual of the American Psychological Association* te gebruiken. Sommige opleidingen gebruiken zelfgemaakte samenvattingen.'

Er hebben negen informatiespecialisten van zeven Nederlandse hogescholen aan meegewerkt. Hoe hebben jullie dat aangepakt?

'Via het Netwerk Auteursrechtinformatiepunten hbo (NAi hbo), waarin alle hogescholen zijn verenigd, is een oproep gedaan. Dit heeft geresulteerd in de oprichting van de Werkgroep APA. Omdat het NAi hbo bij SURF in Utrecht vergaderde en er ook al een door hen ondersteunde website www.auteursrechten.nl bestaat, lag een samenwerking met SURF voor de hand. De werkgroep kon bij SURF vergaderen en de opmaak van het boekje is door hen gefinancierd.'

Zit het werk van de werkgroep er nu op?

'Nee, de komende maanden gaan we de webpagina's over de APA-richtlijnen uitbreiden, onder meer met adviezen voor de opmaak van een tekst in APA-stijl en met een kenniscлип. Verder willen we de richtlijnen verwerken in Word en referentiemanagers als EndNote en RefWorks. En misschien komen bezoekers van de site zelf ook wel met verzoeken. Daarnaast blijf ik zelf ook bloggen over APA op theapateam.blogspot.nl.'



De APA-richtlijnen uitgelegd is gratis te downloaden op auteursrechten.nl. Daarnaast is de publicatie voor 3,95 euro verkrijgbaar in een ringband (zie bit.ly/2pJVknx).

JURIDISCHE KWESTIES

Auteursrechten collectief goed geregeld

Een nieuwsgierige informatieprofessional vraagt: 'Op 8 mei sloten de Koninklijke Bibliotheek (KB) en auteursrechtorganisatie Stichting Lira een overeenkomst waarmee de auteursrechten van schrijvers van in Nederland uitgegeven tijdschriften en boeken, die niet meer commercieel verkrijgbaar zijn, voor de Digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren (DBNL) collectief geregeld worden. Het persbericht spreekt van een baanbrekende overeenkomst. Maar waarom is die overeenkomst nodig, wat maakt het zo baanbrekend en wat is er precies afgesproken?'

Door: Raymond Snijders

Raymond Snijders antwoordt: Voor wie het niet kent, de DBNL is een grote collectie van de KB met artikelen en teksten over de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis door de eeuwen heen. De KB wil natuurlijk zoveel mogelijk teksten digitaal beschikbaar stellen in de DBNL, maar loopt hierbij al snel tegen de grenzen van het auteursrecht aan.

De (meeste) werken uit de vorige en deze eeuw worden namelijk nog steeds beschermd door het auteursrecht. En dat betekent dat er toestemming nodig is van de rechthebbenden voordat de teksten uit tijdschriften en boeken online mogen verschijnen in de DBNL. Aangezien het vaak niet duidelijk is bij wie de rechten nu liggen, leidt dat tot kostbare zoektochten naar individuele rechthebbenden. In de praktijk betekent het vooral dat er geen toestemming verkregen kan worden en dat het materiaal in kwestie niet gebruikt kan worden in de DBNL.

Om dit probleem op te kunnen lossen zou het eigenlijk mogelijk moeten zijn om afspraken te maken met de auteursrechtorganisaties die de rechthebbenden vertegenwoordigen in Nederland. En dat is nou precies wat er met een collectieve overeenkomst gebeurt: een bibliotheek, ar-



chief of erfgoedinstelling treft een regeling met de auteursrechtorganisatie waarmee ze toestemming verkrijgen voor het gebruik van de werken, terwijl de aangesloten leden een vergoeding krijgen op basis van wat er daadwerkelijk gebruikt is. Het 'baanbrekende' aspect hieraan is dat de voorwaarden en vergoedingen van deze specifieke collectieve overeenkomst ook gelden voor rechthebbenden die niet zelf zijn aangesloten bij de auteursrechtorganisatie. Dit heet 'extended collective licensing' en is de werkwijze die door de Nederlandse overheid wordt aanbevolen bij onder andere digitaliseringstrajecten. Deze vorm van collectieve overeenkomsten maakt ook onderdeel uit van het voorstel van de Europese Commissie over de nieuwe Europese auteursrechtlijn.

Concreet houdt de driejarige overeenkomst tussen de KB en Stichting Lira in dat de KB auteursrechtelijk beschermde teksten online beschikbaar kan gaan maken in de

– kunnen ook nog eens (achteraf) bezwaar maken als ze liever niet hun werk in de DBNL willen hebben. Ongeacht of die rechthebbenden dus wel of niet aangesloten zijn bij Stichting Lira.

In dezelfde overeenkomst wordt tot slot ook nog een tekst- en datamining (TDM) mogelijkheid gecreëerd voor onderzoekers om een kopie van de teksten te maken ten behoeve van onderzoeksdoeleinden. Zolang die kopieën tenminste niet verder verspreid worden want dat is expliciet niet de bedoeling.

Al met al is deze overeenkomst een mooi voorbeeld van hoe je wel degelijk rekening kunt houden met de belangen van rechthebbenden, zonder dat het de doelstellingen van digitaliseringstrajecten in de weg hoeft te staan.

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

Agenda

15 juni ■ EXPERTMEETING 'TOEKOMST VAN DE OPEN OPSTELLING' ■ Bijeenkomst KNVI-afdeling O&O ■ Amsterdam ■ tinyurl.com/lklp52y

21 juni ■ THE BOOK IN THE LOW COUNTRIES ■ New perspectives, hidden collections ■ Conference ■ Londen ■ tinyurl.com/yd3newzo

3-5 juli ■ DIGITAL HUMANITIES BENELUX CONFERENCE 2017 ■ Utrecht ■ dhbenelux2017.eu

6-8 september ■ CERL SECURITY NETWORK SUMMER SCHOOL ■ Den Haag ■ tinyurl.com/lzfue2r

9 november ■ KNVI JAARCONGRES 2017 ■ Informatie is macht: I=M⁸ ■ NBC Congrescentrum Nieuwegein ■ www.knvi.nl

Guy Lhoëst is mediathecaris bij het Heerbeek College in Best en secretaris van de BMO (Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs).



Guy Lhoëst

WERKRITUELEN

Omschrijf je eigen manier van werken in één woord?

Blokgericht.

Wat voor mobieltje en computer heb je?

Ik ben bewust mobielloos – ik wil onafhankelijk, onbespied en onbereikbaar kunnen zijn. Als computer beschik ik over een Asus Vivo Mini45, een Lenovo Yoga 510-14ISK laptop en een Surface Pro 4 i7.

Zonder welk programma kun je niet werken?

OneNote. Zeer geschikt om ideeën en materiaal te verzamelen, beheren en te delen.

Hoe ziet je werkplek eruit?

Een ordentelijke, op toezicht ingerichte plek tijdens mijn 'bibliotheekuren': de balie in de mediatheek. Mijn werkzaamheden op het gebied van mediawijsheid verricht ik aan een bureau waar steeds een grote stapel informatie- en lesmateriaal ontstaat. Elk half jaar schoon ik deze papierberg op.

Wat is jouw tip om tijd te besparen?

Vragen van leerlingen die via de mail binnenkomen beantwoord ik pas na twee uur. Want vaak blijkt het probleem waar het bericht betrekking op heeft dan alweer opgelost te zijn. Zo niet, dan handel ik de mail snel af.

24/7 aan het werk?

Nee, *mañana* is meestal ook goed. Maar mijn werk en mijn vrijwilligerswerk voor bijvoorbeeld de Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs lopen door elkaar heen. Daardoor komt het regelmatig voor dat ik zeven dagen per week bezig ben.

Luister je tijdens het werk naar muziek?

Dat is afhankelijk van de leerlingen. Soms willen die iets via hun mobieltje aan medescholieren laten horen. Of ze wijzen mij op de nieuwste hits – en dan schalt de muziek via het smartboard door de mediatheek. Op de vrijdag wil ik nog wel eens klassieke muziek opzetten, maar dat wordt door de leerlingen al snel aan hun eigen smaak aangepast.

Maken social media onderdeel uit van je werk?

Als mediacoach en aanspreekpunt voor mediawijsheid op school ben ik dagelijks bezig met social media in de breedste zin van het woord. Van het volgen van nieuwe ontwikkelingen, het testen van apps, het beheren van de themapagina www.scoop.it/mediawijsheid-in-het-vo tot het geven van lessen mediawijsheid.

Hoe laad je je eigen 'batterij' op?

Elke schoolvakantie klus ik thuis een dag of vier; voor mij is dat een soort 'geestelijke detoxicatie'. Daarna kan ik er weer acht tot tien weken fris en vrolijk tegenaan.

Het beste advies dat je ooit van iemand kreeg?

Always look on the bright side of life.

IPLINGO

Soft data

Door: Edwin Mijsbergen

De column van Lukas Daalder, in het *Financieel Dagblad* van 10 april 2017, trok mijn aandacht door de titel: 'Soft data = fake news?'. Ik dacht de betekenis daarvan

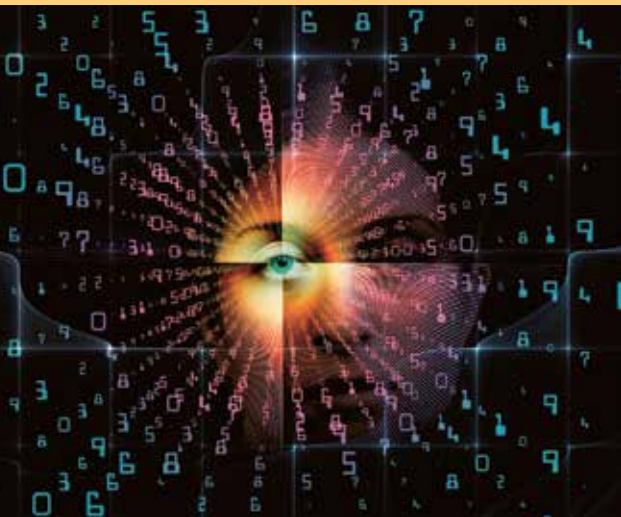
wel enigszins te begrijpen maar zeker van mijn zaak was ik allerminst. Toch maar even lezen. Hij schrijft onder meer: 'Het tweede thema, dat met name de laatste weken is opgedoken, is de sterke divergentie tussen *hard data* en *soft data*. Om te voorkomen dat mensen denken dat soft data wellicht een economische variant van fake news is: dat is niet het geval. Als we het over soft data hebben, gaat het over sentimentsreeksen en vertrouwensindicatoren, als we het over hard data hebben kijken we naar banengroei, gerapporteerde autoverkopen en de omzet in de industrie.'

Een eenvoudige zoekopdracht in Google laat zien dat het onderwerp 'zachte data' inderdaad zeer actueel is, met name in Amerikaanse (financiële) media, die schrijven over het beleid van Donald Trump. Als je de zoekopdracht verfijnt op 'artikelen geschreven in het Nederlands' blijven er echter veel minder bronnen over, zeker als je de zoekopdracht ook nog eens vertaalt naar 'zachte data'. Voor een bondige definitie kun je toch het beste zoeken in het Engels. Die van Cambridge Dictionary luidt: 'Informatie over die dingen die moeilijk te meten zijn, zoals

de meningen en gevoelens van mensen'. Helder, maar is het begrip ook nieuw? Nee dus. Wie zoekt in Google Books, Worldcat en historische krantenbanken kan vaststellen dat zachte data al werden genoemd in publicaties uit de jaren veertig, maar pas veelvuldig vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw.

Weten we dat ook weer. Het antwoord op die vraag of groeiramingen gebaseerd zouden mogen zijn op zachte data, laat ik verder aan de experts maar interessant is het vraagstuk wel. Daalder nogmaals: 'Steeds minder mensen en bedrijven nemen de moeite om mee te doen aan enquêtes, wat de betrouwbaarheid van de uitslag niet ten goede komt. Soft data zijn volgens deze interpretatie wellicht toch een milde variant van fake news. Het probleem van deze interpretatie is echter dat dit niet alleen voor de soft data van toepassing is. Ook veel van de harde data wordt op basis van enquêtes samengesteld, waarmee het dus een algemeen probleem is.'

Edwin Mijsbergen is redacteur van IP en freelance informatiespecialist.



LIFEHACKING

Bladwijzertool Basket

Basket is een tool waarmee je je bladwijzers organiseert door middel van categorieën, tags en labels. Aan iedere bladwijzer kun je een persoonlijke notitie toevoegen.

Door: Leen Liefsoens

In iedere browser kun je tijdens het surfen je favorieten opslaan. Maar dit kan na een tijdje resulteren in een overvolle bladwijzerbalk met veel (sub)mapjes. Is dat bij jou ook het geval? Dan is Basket iets voor jou. Met deze tool organiseer je je bladwijzers door middel van categorieën, tags en labels. De categorieën kun je zelf bepalen en komen overeen met de hoofdmappen in de bladwijzerbalk in je browser. Door het toekennen van tags zorg je ervoor dat je alles op een meer gefilterde wijze kunt terugvinden. Je kunt eigen gekozen tags gebruiken, maar Basket suggereert zelf ook al tags wanneer je een bladwijzer toevoegt. Verder kun je hem een voorgedefinieerd label

meegeven, waardoor hij ook een kleurtje krijgt (handig voor de herkenbaarheid). Je hebt de keuze uit: *General* (wit), *Have to check* (blauw), *Have to share* (groen), *Favorite* (rood), *Essential* (bruin) en *Secret* (paars).

Aan iedere bladwijzer kun je een notitie toevoegen. Dat kan bijvoorbeeld een samenvatting van de internetpagina zijn of de reden waarom je de pagina wilt bewaren. Je bladwijzers zijn toegankelijk via

basketapp.net en er is een app voor Android. Je kunt je bladwijzers (offline) raadplegen in een leesvriendelijke lay-out. Voor het opslaan in Basket zijn er tevens extensies voor Firefox en Chrome. Tot slot biedt Basket functionaliteiten voor het importeren, exporteren en delen van bladwijzers.

Basket is een mooie aanvulling op andere bladwijzertools. Voor websites waar je regelmatig naartoe surft blijft de bladwijzerbalk van je browser de beste optie. Voor het verzamelen van informatie (meer dan alleen internetpagina's) voor je onderzoek is de tool Evernote ideaal. Basket zit er precies tussenin. Meer functionaliteiten dan je bladwijzerbalk maar eenvoudiger dan Evernote. <



Leen Liefsoens is redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool.

Frank Huysmans

COLUMN

Doem-scenario's links en rechts



Wat heeft u liever? De wereld-dominantie van de militante islam?

Of het slopen van de Amerikaanse democratie door neofascisten? Het eerste wordt werkelijkheid als theedrinkende, moslimknuffelende deugmens niet heel snel de realiteit onder ogen gaan zien. Het tweede doembeeld komt op het conto van de Amerikaanse 'alt-right'. In hun blinde haat tegenover alles wat liberaal-links is willen deze figuren de hele wereld, inclusief zichzelf en de democratische rechtsorde, naar de kelder jagen. Hang een paar uurtjes rond in welgekozen regionen van Facebook en Twitter, en linksom of rechtsom is het einde nabij. Van sociale media werd ooit gedacht dat ze het publieke debat een positieve impuls zouden geven. Viel dat even tegen. Sommigen zien in de anonimiteit van 'reaguurders' de oorzaak van de voortdurende scheldpartijen. Maar vlak ook de *ad hominem*s van mensen die onder eigen vlag opereren niet uit. Er moet daarom nog iets anders aan de hand zijn. Sommige waarnemers menen dat de oorsprong ligt in het onvermogen om anderen met woorden te overtuigen. Zelf twijfel je niet aan je eigen gelijk en daarom is de compleet tegengestelde visie van de ander onuitstaanbaar.

Maar er is naast deze psychologische duiding een meer sociologische. Na de moord op politicus Pim Fortuyn in 2002

'Van sociale media werd ooit gedacht dat ze het publieke debat een positieve impuls zouden kunnen geven'

Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

overspoelde een tsunami van rechte woede de 'linkse kerk'. Links Nederland, zeiden de critici, had jarenlang iedereen die voorzichtig probeerde te wijzen op problemen met integratie van immigranten als halve of hele racisten weggezet. Tijdens de Fortuyn-revolte nam rechts verongelijkt het woord. Beginnend met de frase 'Je mag het eigenlijk

niet hardop zeggen, maar...'

De Duitse socioloog Niklas Luhmann stelde dat onderscheidingen doorgaans een positief gewaardeerde zijde kennen. En dus ook een negatieve kant. Denk bijvoorbeeld aan rijk/arm, gezond/ziek en vriend/vijand. Je kunt denk ik volhouden dat links er in de jaren tachtig en negentig in is geslaagd om die positieve zijde bezet te houden. De verschrikkingen die in Europa in naam van het fascisme waren begaan, gaven de linkerzijde een comfortabel moreel polster.

Rechts heeft sindsdien stevig op de linkse morele superioriteit ingebeukt. Met een beroep op het gezonde verstand heeft 'wakker Nederland' de balans naar de andere kant doen uitslaan en is het de positieve kant van de links/rechts-onderscheiding voor zichzelf gaan opeisen. En met enig succes. Het doet althans inmiddels wat vreemd aan als rechtse commentatoren zichzelf als underdog affichereren. Maar links, dat getuige de laatste stembusgang in de touwen hangt, geeft zich nog niet gewonnen. Het gevecht om de positieve zijde is nog niet beslist. En wie weet komt er ook geen winnaar. Verklaart dat wellicht de diepzwarte tinten van de doemscenario's waarmee men elkaar op de sociale media om de oren slaat?

<

Het digitaliseren van personeelsdossiers

Een kijkje in de keuken!

Papieren personeelsdossiers vormen voor veel HR-managers nog altijd een flink pijnpunt. Met uiteenlopende wet- en regelgeving en bovendien veel informatie op papier kan het bijzonder lastig zijn om een effectief en consistent beheer uit te voeren.

Dat kan gelukkig ook anders: Karmac helpt u graag op weg bij het maken van de eerste (of volgende) stap naar een volledig digitale organisatie. Bezoek een van onze gratis lunch & learn bijeenkomsten op onze Document Campus in Lelystad en neem geheel vrijblijvend een kijkje in onze keuken.

lunch & learn 
digitaliseren personeelsdossiers

Karmac is gespecialiseerd in het digitaliseren van personeelsdossiers. Wij werken software-onafhankelijk en beschikken over (gecertificeerde) koppelingen met vrijwel ieder softwarepakket. Veel organisaties zijn u al voorgedaan, enkele voorbeelden zijn: RTL Nederland, KPN Telecom, Unica Groep, Hogeschool Utrecht en EMS Card Services.

karmac
Specialist in informatielogistiek
Digitalisering Opslag Outsourcing

Schrijf u nu in voor een van de GRATIS lunchbijeenkomsten op onze Document Campus: www.karmac.nl/lunch

Scanpartner van
AFAS en Raet



raet

Geregistreerd bij de
Autoriteit Persoonsgegevens



AUTORITEIT
PERSOONSGEGEVENS